

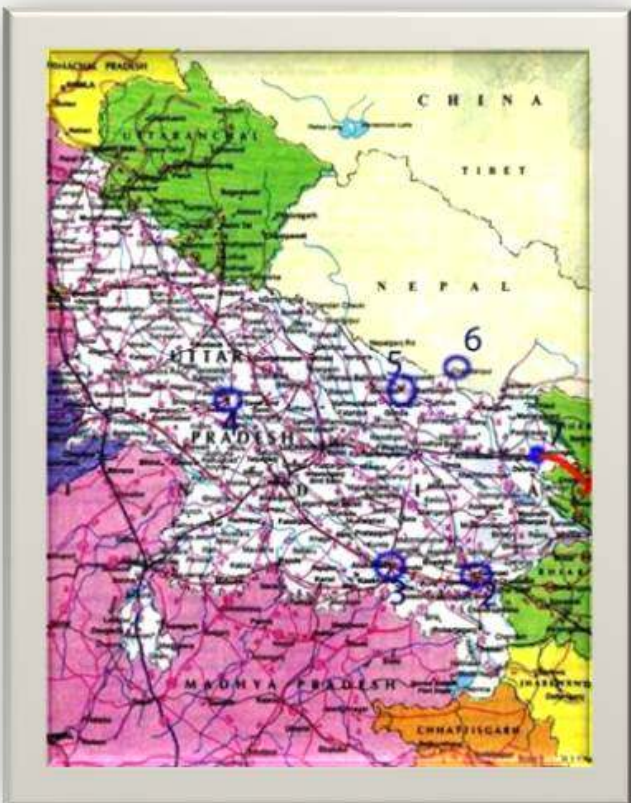
คณะเราออกเดินทางต่อ ยังมีเรื่องราวอีกมากที่เมืองไวสาตีและเมืองราชคฤห์ มีรูปเป็นหลักฐานด้วย พวกเราออกเดินทางจากวัดไทยกุสินาราระมาณ 7.00 น. เพื่อไปยังเมืองปัตนะ โดยออกเดินทางตามเส้นทางที่

กำลังสร้างใหม่มาได้ 2 ปีแล้ว คือทางรัฐบาลค่อย ๆ สร้างมา 2 ปีแล้วยังไม่เสร็จสมบูรณ์ คือส่วนที่สร้างเสร็จใหม่ ๆ ก็ใช้งานได้ดี พอถนนเสร็จหมดทั้งเส้น ส่วนที่เสร็จไปช่วงแรก ๆ ก็ชำรุดพอดิเหมือนกัน เปิดใช้ไปได้อีก 1 ปี ก็ต้องมีทีมงานมาซ่อม สรุปว่า มีการดำเนินการสร้างและซ่อมไปไม่ขาดสาย เป็นถนน 4 ช่องทาง แต่ส่วนใหญ่วิ่งได้ด้านเดียวก็คือแค่ 2 ช่องทางเท่านั้นเพราะอีกฝั่งหนึ่งถ้าไม่กำลังสร้างอยู่ก็กำลังซ่อม รถก็ต้องเบี่ยงไปเบี่ยงมาเลน

ซ้ายบ้างขวาบ้าง คืออยู่อย่างหนึ่งคือถนนดีรถไม่กระโดดมาก ก่อนหน้าที่จะบูรณะถนนเส้นนี้ เป็นถนนแคบ ๆ ที่โหดที่สุดจนคณะทัวร์ไม่กล้าผ่าน จะใช้เดินทางอ้อมไปทางพาราณสีแทน

เมืองไวสาตีจึงเป็นเมืองที่ไม่มีคณะทัวร์ผ่านไปชม เพราะอยู่ไกลปืนเที่ยงเหลือเกิน ทั้งที่จริงอยู่ห่างจากกุสินาราระมาณ 200 กิโลเมตรเท่านั้น ตามแผนการเดินทางจะต้องออกจากกุสินารา

ข้ามเส้นแบ่งเขตรัฐ ไปเข้ารัฐพิหารอีกครั้งหนึ่ง อากาศอุ่นขึ้นมาถนัดใจเลย แปลกดีนะครับเพียงข้ามเขตรัฐเท่านั้น

เพื่อผ่านเมืองไวยาติ จากนั้นก็ข้ามแม่น้ำคงคา ตรงจุดที่แม่น้ำคงคานี้กว้างที่สุด สะพานที่ข้ามแม่น้ำตรงจุดนี้ยาว 11 กิโลเมตร ตรงจุดนี้เป็นจุดที่พระพุทธองค์และพระสาวก 500 ทรงเสด็จออกจากเมืองไวยาติเพื่อไปประทับที่นาคพิภพตามคำอาราธนาอิมิตต์ของพญานาคปัจจุบันนี้วังของพญานาคก็น่าจะยังคงอยู่ที่เดิม เพราะน้ำตรงจุดนี้ก็ยังคงมากและแม่น้ำก็ยังกว้างเหมือนเดิม (ในช่วงหน้าน้ำ) แต่ถึงจะเป็นหน้าหนาวแม่น้ำก็ยังกว้างกว่าบริเวณอื่นมาก

เมื่อข้ามแม่น้ำคงคามาแล้วก็จะเข้าเขตเมืองปัตนะ เมืองหลวงของรัฐพิหาร รวมระยะทางทั้งหมดประมาณ 300 กิโลเมตร แต่ในระหว่างทางก่อนที่จะถึงเมืองไวยาติ ก็จะแวะชมสถูปเกสรียา ซึ่งเป็นสถูปที่ใหญ่ที่สุดในบรรดาสถูปของศาสนาพุทธทั้งหมด

แวะกินอาหารกลางวันกัน ที่ร้านอาหารแห่งหนึ่งธรรมดาถ้าแวะร้านอาหารที่ดูดีหน่อยพวกเราที่จะสั่งแกงกะหรี่ไก่มากินร่วมกับอาหารที่เตรียมมา บางร้านก็กินได้บางร้านก็พอกินได้บางร้านก็ไม่ไหว แต่สั่งที่ร้านนี้ทางร้านบอกว่าไม่มีไก่ เพราะช่วงนี้ใช้หัวदनกระบาด ที่ทางใต้ของประเทศต้องสั่งฆ่าไก่เป็นจำนวนมาก เลยไม่ได้สั่งไก่ดิบมาในช่วงนี้ เอ..ใช้หัวदन

นมาถึงอินเดียแล้ว วันนั้นไม่ได้เตรียมอาหารมาจากวัดไทยก็เลยต้องเอาที่ตุนไว้มากิน ประกอบกับสั่งไข่เจียวและแกงกะหรี่ไก่มาแทนก็พอถูไถไปได้อีกมื้อหนึ่ง แต่บางคนก็ยังอึดบุญจากการไหว้พระมาครบทั้ง 4 แห่งแล้วก็เลยผ่านไปได้อย่างดี จากที่ตรงนี้เป็นปากทางซึ่งจะแยกเข้าไปยังหมู่บ้านเกสรียา ต้องเข้าซอยไปอีกประมาณ 25 กิโลเมตร ถนนที่เข้าไปแทบไม่ใช้ถนนแล้วไปออกอีกทางหนึ่งที่ใกล้เมืองไวยาติ เส้นนั้นก็โหดเหมือนกันแต่ไม่ทำทางเข้าในสารคดีตามรอยฯ บอกว่าเข้าทางนั้นใช้เวลา 4 ชั่วโมง แต่เท่าที่ผมไปมา 2 ครั้งแล้ว ใช้เวลาประมาณ 2.5 ชั่วโมง ตอนนีเวลาประมาณเที่ยงวิ่งเข้าไปประมาณ 1.5 ชั่วโมง ชมสถูปอีกประมาณ 30 นาที แล้วออกอีกทางหนึ่งประมาณ 2.5 ชั่วโมง วิ่งไปตามถนนใหญ่อีกประมาณ 1 ชั่วโมงก็จะถึงไวยาติ ประมาณ 5 โมงน่าจะยังไม่มืด แล้วก็วิ่งไปปัตนะอีกประมาณ 2 ชั่วโมง ถึงโรงแรมที่ปัตนะประมาณไม่เกิน 3 ทุ่ม ที่จริงสามารถพักที่วัดไทยไวยาติ หรือไม่ก็วัดศรีลังกา แต่เมื่อปีที่แล้วที่วัดไทยไวยาติค่อนข้างจะยังไม่สะดวกเท่าไร ทางวัดไทยต้องไปติดต่อดูวัดศรีลังกาให้คณะของผมซึ่งมีไม่กี่คนพักที่นั่น ปรากฏว่ากลางคืนโดนผีหลอกกันทุกคน คีที่เหนื่อยกันมาก และก็ไม่ว่ายกแล้วฝึกันสักเท่าไร ไม่งั้นอาจต้องวิ่งกันป่าราบ ตัวผมเองก็รู้สึกเหมือนกันว่าที่ข้างนอกหน้าต่างชั้น 2 ซึ่งไม่มีระเบียง แต่ทำไมเหมือนมีคน เอ..ไม่ใช่สิ มีใครก็ไม่รู้มางูดูเราอะจั่ง ปีนี่ผมเลยไม่เสี่ยงคือเขาเข้ามาในห้องของผมไม่ได้แต่คนอื่นโดนเรียก เรียกว่านอนไม่ค่อยหลับกันเท่าไร ไปพักโรงแรมที่ปัตนะเลยคิดว่าจะได้พักผ่อนกันเต็มที่ มีน้ำอุ่นอาบด้วย

ตั้งกะลัมใจมาคิมสักหน่อย

ไปกันได้แล้ว รดวิ่งผ่านสามแยกแห่งหนึ่งซึ่งเป็นชุมชนที่เรียกว่าหมู่บ้านเกสรียา เป็นตลาดขนาดเล็กเล็กกว่าตลาดที่เมืองปาวาแต่มีโรงภาพยนตร์ด้วย สงสัยคนที่นี่ชอบดูภาพยนตร์ ทั้งที่ผู้คนที่ก็ไม่ได้มากเท่าไร ธรรมดาโรงภาพยนตร์แบบนี้ จะเห็นก็แต่ในเมืองใหญ่ ๆ เท่านั้น เช่น พาราณสี เดลลี แล้วที่นี้คนก็ไม่ได้มากไม่ทราบว่าจะคุ้มทุนหรือไม่ ไม่เป็นไรผ่านไป

รดวิ่งไปได้อีกพักเดียวก็มองเห็นสถูปใหญ่อยู่ทางด้านขวา ใหญ่มากจนมองเห็นได้ในระยะไกล นี่คือนสถูปเกสรียา สถูปนี้ชื่อว่าเกสรียา อยู่ที่หมู่บ้านเกสรียาชื่อเดียวกัน เป็นสถูปที่พระเจ้าอโศก

สร้างเพื่อเป็นอนุสรณ์ ในการแสดงธรรมของพระพุทธเจ้าในพระสูตรที่ว่าเกสปุตตะสูตร หรือที่เราเรียกกันว่ากาลามสูตรนั่นเอง พระสูตรนี้เป็นพระสูตรที่มีความยิ่งใหญ่ในเรื่องของการใช้ปัญญา พระเจ้าอโศกคงจะทรงมีความประทับใจ ในพระสูตรนี้มาก จึงสร้างสถูปเสียใหญ่โต คู่ควรกับความยิ่งใหญ่ของพระสูตรนี้

เมื่อไปถึงก็มีเจ้าหน้าที่ของทางรัฐบาลมาต้อนรับ

เขาก็จะเข้ามาอธิบายและให้ดูแผนผังการขุดค้น (เหมือนในสารคดีตามรอยฯ เลย)

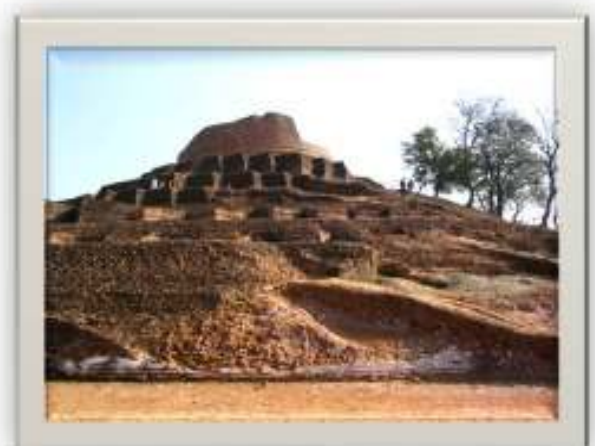
ดูให้ดี ๆ ส่วนที่เป็นสีขาวยังเป็นส่วนที่ลอกเอาดินออกแล้วซึ่งเป็นด้านหน้าที่ย้ายรูปมา ส่วนที่ระบายสีแดงเป็นส่วนที่ยังไม่ได้ขุดเอาดินออกหรือขุดแล้วแต่ยังไม่เสร็จ

ธรรมดาการขุดโบราณสถานเขาจะใช้วิธี cut ดิน ออกเป็นช่องเหลี่ยม

ตรงนี้เป็นรอยต่อของการขุดค้น เริ่มขุดแล้วแต่ยังไม่เสร็จ

เขาจะเห็นชั้นดินและชั้นของอิฐ ที่พังทลายลงมาได้ถนัด ๆ ซึ่งเมื่อเดินไปดูด้านหลังที่ยังไม่ได้แตะต้องอะไรเลยก็จะเป็นแบบนี้

เดิมสตูปเป็นอย่างนี้แหละ แล้วเขาก็มีภาพเก่าเมื่อตอนที่มาพบสตูปใหม่ ๆ ของกองโบราณคดี (ก่อนที่จะมาบูรณะ) มาให้ดู

ในภาพมีภาพจำลองโดมด้านบนซึ่งปัจจุบันเหลือนิดเดียว เฉพาะโดมนี้สูง 20.25 เมตร ฐานของโดมมีเส้นผ่าศูนย์กลาง 22.06 เมตร และก็มีภาพจำลองของสตูปในแนวตั้ง

จะเห็นว่าด้านบนสีขาว 6 ชั้น เป็นส่วนที่เอาดินออกบางส่วนแล้ว สูงถึงยอดเท่าที่มีอยู่ 32.50 เมตร และที่ระบายสีแดงยังจมอยู่ใต้ดิน ซึ่งก็คือที่ ๆ เรายืนอยู่ อีก 2 ชั้น ลึกลงไปอีก 9 เมตร สิริรวมแล้วสตูปนี้ถ้ายังสมบูรณ์อยู่สูง 52 เมตรฐานของสตูปมีเส้นผ่าศูนย์กลาง 225 เมตร เท่าภูเขาลูกย่อม ๆ เลย

ตอนที่ลอกเอาดินออกไปใหม่ ๆ เมื่อเหลือแต่อิฐก็จะมีสภาพที่ไม่เป็นระเบียบ ไม่เป็นเหลี่ยมมุมที่ชัดเจน เขาก็บูรณะต่อคือเอาอิฐเก่าหรือว่าถ้าไม่มีก็เอาอิฐใหม่ปะเข้าไป ให้เป็นรูปร่างตามที่ศึกษามา โดยใช้ปูนขาวแต่มีสีแดงคล้ายอิฐเป็นตัวเชื่อม คือที่เรียกว่าปูนขาวเพราะว่าเขาไม่ได้ใช้ปูนซีเมนต์ เหมือนที่บ้านเราก่ออิฐมอญ

แต่ว่าบางจุดอิฐก็ยังสมบูรณ์อยู่

ในภาพนี้อิฐโดยรอบพระพุทธรูป ไม่ได้มีการตกแต่งอะไร เพียงแต่ลอกเอาดินออกไปเท่านั้น เมื่อลอกดินออกไปแล้วจะมีรอยสีขาว ๆ แสดงว่าเจ้าหน้าที่เขาค่อย ๆ แคะเอาดินออกไปอย่างระมัดระวังมาก เหลือแต่อิฐจริง ๆ

แต่พระพุทธรูปก็คงจะเสื่อมไปตามกาลเวลา หรือไม่ก็ถูกทำลาย เพราะบางองค์เหลืออยู่แค่ฐานเท่านั้น

ภาพนี้ก็เป็นอีกด้านหนึ่งที่เพิ่งลอกดินออกไป จุดที่เรายืนอยู่เป็นชั้นที่ 2 ของสตูป ส่วนโค้งในภาพเป็นชั้นที่ 3

มาดูภาพด้านหน้าที่ในสารคดีบอกว่าสถูปสร้างเป็นชั้น ๆ ด้านหน้ามีซุ้มชั้นละ 3 ซุ้ม ซึ่งมีพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่ทุกซุ้ม

ผมถามเจ้าหน้าที่ว่าสถูปนี้ ทำการบูรณะมาหลายปีแล้ว ซึ่งค่อย ๆ ทำไปเรื่อย ๆ เราจะสังเกตได้อย่างไรว่าจุดไหนบ้างที่เป็นของใหม่ จุดไหนที่เป็นของเดิม ตั้งแต่ลอกดินออกใหม่ ๆ เจ้าหน้าที่ตอบว่าให้ดูว่าจุดที่อิฐเรียบโค้งเป็นระเบียบ มีเหลี่ยมมุมชัดเจนเป็นส่วนที่บูรณะแล้ว แล้วตรงส่วนของโดมด้านบนส่วนไหนเป็นของใหม่เขาตอบว่า ส่วนที่เป็นกำแพงโค้งรอบโดมเป็นของใหม่ที่ทำขึ้น ส่วนยอด

แหลมตรงกลางเป็นของเก่า เท่าที่ฟังเขาตั้งใจจะบูรณะแค่นี้เพื่อให้พอเห็นว่าอะไรเป็นอะไร ไม่ได้บูรณะให้เหมือนแบบเดิมที่ทำแผนผังมาให้ดู

ที่ได้ข้อมูลมาขนาดนี้ก็เพราะว่า เจ้ารามเป็นล่ามแปลภาษาฮินดีเป็นไทย แปลไทยเป็นฮินดี เพราะว่าทางเจ้าหน้าที่ก็พูดภาษาอังกฤษได้ไม่ค่อยมาก

สถูปแห่งนี้อยู่ข้างหนองน้ำแห่งหนึ่ง ตอนที่ผมเดินไปรอบ ๆ สถูป พอได้เห็นสาวชาวบ้านกำลังซักผ้า เห็นเธอเอาผ้าฟาดลงบนไม้กระดาน แล้วก็ทุบ ๆ ๆ ๆ แล้วก็ฟาด ๆ ๆ เอ...ผ้าไม่เปื่อยหมดหรือ ซักเสร็จแล้วก็นำมาตาก เวลาตากก็ไม่ได้ตากที่ราวตากผ้า แต่เอาผ้าเปียกมาตากกับพื้นหญ้าสักพักผ้าก็แห้ง ไม่น่าจะสะอาดเท่าไร เพราะไม่ได้ใช้ผงซักฟอกและพื้นหญ้าบางจุดก็มีเศษดิน จริง ๆ แล้วที่อินเดียมีผงซักฟอกใช้

กันแล้วนะ แต่ชาวบ้านจริง ๆ คงคิดว่าเปลืองเงิน และของเหล่านี้ยังคงเป็นของฟุ่มเฟือยอยู่ เพราะราคาไม่ถูกราคาก็เท่า ๆ กับในประเทศไทย แต่นั่นจัดว่าแพงสำหรับที่นี่ ก็เลยยังใช้ชีวิตเดิม ๆ ผมคิดว่าวิธีซักผ้าแบบนี้ใช้มาไม่ต่ำกว่า 3,000 ปีแล้ว

แล้วสุดท้ายเมื่อเราบูชาสฤปเป็นที่เรียบร้อยเขาก็จะเอาสมุดเขียนมาให้เซ็นชื่อ เปิดดูไปเรื่อย มีชาวพุทธญี่ปุ่น จีน เนปาล ธิเบต และชาติอื่น ๆ มาเยี่ยมชมกันมากคนไทย มานิดหน่อยเท่านั้น ซึ่งก็จริงคณะทัวร์ทั่วไปไม่เข้ามา ถึงนี้หรือออก เพราะเสียเวลามาก ที่เข้ามากันได้ก็จะเป็นพวกที่มาท่องเที่ยวกันนาน ๆ รวมทั้งคณะเราด้วย หรือไม่ก็เป็นคนไทยที่มาปักหลักบำเพ็ญเพียรที่อินเดีย ส่วนคณะทัวร์ไทยจะใช้เวลามาอยู่ในอินเดียทั้งหมด ประมาณ 7-13 วันเท่านั้น

ปีแรกที่ผมไปก็ได้เซ็นชื่อเอาไว้ปีต่อมาไปอีกก็ ลองเปิดดูชื่อเราเมื่อปีที่แล้วยังอยู่ ผมอะอะบอกเพื่อน ร่วมคณะให้มาดูหลักฐาน ว่านี่เคยมาแล้วนะ ปีล่าสุดเขาเอาสมุดเก่าไปเก็บไว้ที่สำนักงานในเมืองปัตตะเสียแล้ว เลยไม่ได้เห็นลายเซ็นเก่า ๆ ที่ได้เซ็นเอาไว้ ไม่เป็นไรถ้ามีโอกาสมาอีกปีหน้ามาดูลายเซ็นของปีนี้อีกก็

เรื่องราวในพระไตรปิฎกของพระสูตรที่ชื่อว่า เกสบุตรสูตร ซึ่งเป็นที่มาของการสร้างสฤปมีดังนี้

เกสบุตรสูตร

สมัยหนึ่งพระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปในโกศลชนบทพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ เสด็จถึงนิคมของ พวกกาลามะชื่อว่า เกสบุตระ พวกชนกาลามโคตร ชาวเกสบุตรนิคมได้สดับข่าวมาว่า พระสมณโคดมศากยบุตร ทรงผนวชจากศากยสกุลแล้ว เสด็จมาถึงเกสบุตรนิคมโดยลำดับ ก็กิตติศัพท์อันงามของพระสมณโคดมพระองค์นั้น แลจรไปแล้วอย่างนี้ว่า แม้เพราะเหตุนี้ ๆ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์... ทรงเบิกบานแล้ว ทรงจำแนกธรรมพระองค์ ทรงทำโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ให้แจ้งชัดด้วยพระปัญญาอันยิ่งของพระองค์เองแล้ว ทรงสอนหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ให้รู้ตาม พระองค์ทรงแสดงธรรมไพเราะในเบื้องต้น ไพเราะในท่ามกลาง ไพเราะในที่สุด ทรงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธ์ บริบูรณ์สิ้นเชิง ก็การได้เห็นพระอรหันต์ทั้งหลายเห็นปานนั้น ย่อมเป็นความดีแล

ครั้งนั้นชนกาลามโคตรชาวเกสบุตรนิคมได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคจนถึงที่ประทับ บางพวกถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง บางพวกได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง บางพวกประนมมือไปทางพระผู้มีพระภาคแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง บางพวกประกาศชื่อและโคตรแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง บางพวกนั่งเฉย ๆ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง เมื่อต่างก็นั่งลงเรียบร้อยแล้ว จึงได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า พระเจ้าข้า มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่งมายัง เกสบุตรนิคม สมณพราหมณ์พวกนั้น พูดยประกาศแต่เฉพาะวาทะของตัวเท่านั้น ส่วนวาทะของผู้อื่นช่วยกัน กระทบกระเทียบ คูหมิ่น พูดยกยด ทำให้ไม่น่าเชื่อ

พระเจ้าข้า มีสมณพราหมณ์อีกพวกหนึ่งมายังเกษตรนิคม ถึงพราหมณ์พวกนั้น ก็พูดประกาศแต่เฉพาะวาทะของตนเท่านั้น ส่วนวาทะของผู้อื่นช่วยกันกระทบกระเทียดดูหมิ่นพูดกดทำให้ไม่น่าเชื่อพระเจ้าข้า พวกข้าพระองค์ยังมีความเคลือบแคลงสงสัยในสมณพราหมณ์เหล่านั้นอยู่ที่เดียว ว่าท่านสมณพราหมณ์เหล่านั้นใครพูดจริงใครพูดเท็จ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่าดูกรกาลามชนทั้งหลาย ก็ควรแล้วที่ท่านทั้งหลายจะเคลือบแคลงสงสัยและท่านทั้งหลายเกิดความเคลือบแคลงสงสัย ในฐานะที่ควรแล้ว มาเถิดท่านทั้งหลาย ท่านทั้งหลายอย่าได้ยึดถือตามถ้อย คำที่ได้ยิน ได้ฟังมา

- อย่าได้ยึดถือตามถ้อยคำสืบ ๆ กันมา
- อย่าได้ยึดถือโดยตื่นข่าวว่า ได้ยินอย่างนี้
- อย่าได้ยึดถือโดยอ้างตำรา
- อย่าได้ยึดถือโดยเคาเอาเอง
- อย่าได้ยึดถือโดยคาดคะเน
- อย่าได้ยึดถือโดยความตรึกตามอาการ
- อย่าได้ยึดถือโดยชอบใจว่าต้องกันกับทิวาของตัว
- อย่าได้ยึดถือโดยเชื่อว่าผู้พูดสมควรจะเชื่อได้
- อย่าได้ยึดถือโดยความนับถือว่าสมณะนี้เป็นครูของเรา

เมื่อใดท่านทั้งหลายพึงรู้ด้วยตนเองว่า
ธรรมเหล่านี้เป็นอกุศล
ธรรมเหล่านี้มีโทษ
ธรรมเหล่านี้ผู้รู้ติเตียน
ธรรมเหล่านี้ใครสมาทานให้บริบูรณ์แล้ว
เป็นไปเพื่อสิ่งไม่เป็นประโยชน์
เป็นไปเพื่อความทุกข์
เมื่อนั้นท่านทั้งหลายควรละธรรมเหล่านั้นเสีย

ดูกรกาลามชนทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็น โฉน ความ โลกเมื่อเกิดขึ้นในภายในบุรุษย่อมเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์หรือเพื่อสิ่งไม่เป็นประโยชน์ พวกชนกาลามโคตรต่างกราบทูลว่า เพื่อสิ่งไม่เป็นประโยชน์พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูรกาลามชนทั้งหลาย ก็บุคคลผู้โลกถูกความโลภครอบงำ มีจิตอันความโลภกลุ่มรุมนี้ ย่อมฆ่าสัตว์ก็ได้ ลักทรัพย์ก็ได้ คบชู้ก็ได้ พุคเท็จก็ได้ สิ่งใดเป็นไปเพื่อสิ่งไม่เป็นประโยชน์เพื่อทุกข์สิ้นกาลนาน บุคคลผู้โลก ย่อมชักชวนผู้อื่นเพื่อความเป็นอย่างนั้นก็ได้ ฯ

กา. จริงอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ท่านทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน ความโกรธเมื่อเกิดขึ้นในภายในบุรุษ ย่อมเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์หรือเพื่อสิ่งไม่ใช่ประโยชน์ ฯ

กา. เพื่อสิ่งไม่ใช่ประโยชน์ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูรกาลามชนทั้งหลาย ก็บุคคลผู้โกรธถูกความโกรธครอบงำ มีจิตอันความโกรธกลุ่มรุมนี้ ย่อมฆ่าสัตว์ก็ได้ ลักทรัพย์ก็ได้ คบชู้ก็ได้ พุคเท็จก็ได้ สิ่งใดเป็นไปเพื่อสิ่งไม่เป็นประโยชน์ เพื่อทุกข์ สิ้นกาลนาน บุคคลผู้โกรธย่อมชักชวนผู้อื่นเพื่อความเป็นอย่างนั้นก็ได้ ฯ

กา. จริงอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูรกาลามชนทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน ความหลงเมื่อเกิดขึ้นในภายในของบุรุษ ย่อมเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์หรือเพื่อสิ่งไม่ใช่ประโยชน์ ฯ

กา. เพื่อสิ่งไม่ใช่ประโยชน์ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูรกาลามชนทั้งหลาย บุคคลผู้หลงถูกความหลงครอบงำ มีจิตอันความหลงกลุ่มรุมนี้ ย่อมฆ่าสัตว์ก็ได้ ลักทรัพย์ก็ได้ คบชู้ก็ได้ พุคเท็จก็ได้ สิ่งใดเป็นไปเพื่อสิ่งไม่เป็นประโยชน์เพื่อทุกข์สิ้นกาลนาน บุคคลผู้หลง ย่อมชักชวนผู้อื่นเพื่อความเป็นอย่างนั้นก็ได้ ฯ

กา. จริงอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูรกาลามชนทั้งหลาย ท่านทั้งหลาย จะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน ธรรมเหล่านี้เป็น กุศลหรือเป็นอกุศล ฯ

กา. เป็นอกุศล พระเจ้าข้า ฯ

พ. มีโทษหรือไม่มีโทษ ฯ

กา. มีโทษ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ท่านผู้รู้ดีเดียนหรือท่านผู้รู้สรรเสริญ ฯ

กา. ท่านผู้รู้ดีเดียน พระเจ้าข้า ฯ

พ. โครสมาทานให้บริบูรณ์แล้ว เป็นไปเพื่อสิ่งไม่เป็นประโยชน์ เพื่อทุกข์หรือหาไม่ ในข้อนี้ท่านทั้งหลาย มีความเห็นอย่างไร ฯ

กา. โครสมาทานให้บริบูรณ์แล้ว เป็นไปเพื่อสิ่งไม่เป็นประโยชน์ เพื่อทุกข์ ในข้อนี้ข้าพระองค์ทั้งหลาย มีความเห็นเช่นนี้ ฯ

พ. คุณรกาลามชนทั้งหลาย เราได้กล่าวคำใดไว้ว่า คุณรกาลามชนทั้งหลาย มาเถอะท่านทั้งหลาย ท่านทั้งหลายอย่าได้ยึดถือตามถ้อยคำที่ได้ยินได้ฟังมา... อย่าได้ยึดถือโดยนับถือว่าสมณะนี้เป็นครูของเราเมื่อใด ท่านทั้งหลายพึงรู้ด้วยตนเองว่า ธรรมเหล่านี้เป็นอกุศล ธรรมเหล่านี้มีโทษ ธรรมเหล่านี้ท่านผู้รู้ดีเดียน ธรรมเหล่านี้ใครสมาทานให้บริบูรณ์แล้ว เป็นไปเพื่อสิ่งไม่เป็นประโยชน์เพื่อทุกข์ เมื่อนั้นท่านทั้งหลายควรละธรรมเหล่านั้นเสีย เพราะอาศัยคำที่เราได้กล่าวไว้แล้วนั้น เราจึงได้กล่าวไว้ดังนี้

คุณรกาลามชนทั้งหลาย มาเถอะท่านทั้งหลาย ท่านทั้งหลายอย่าได้ยึดถือตามถ้อยคำที่ได้ยินได้ฟังมา...อย่าได้ยึดถือโดยความนับถือว่าสมณะ นี้เป็นครูของเรา เมื่อใดท่านทั้งหลาย พึงรู้ด้วยตนเองว่าธรรมเหล่านี้เป็นกุศล ธรรมเหล่านี้ไม่มีโทษ ธรรมเหล่านี้ท่านผู้รู้สรรพริย ธรรมเหล่านี้ใครสมาทานให้บริบูรณ์แล้ว เป็นไปเพื่อประโยชน์เพื่อสุข เมื่อนั้นท่านทั้งหลาย ควรเข้าถึงธรรมเหล่านั้นอยู่

คุณรกาลามชนทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน ความไม่โลภเมื่อเกิดขึ้นในภายใน บรูช ย่อมเกิดเพื่อประโยชน์หรือเพื่อสิ่งไม่เป็นประโยชน์ ฯ

กา. เพื่อประโยชน์ พระเจ้าข้า ฯ

พ. คุณรกาลามชนทั้งหลาย ก็บุคคลผู้ไม่โลภไม่ถูกความโลภครอบงำ มีจิตไม่ถูกความโลภกลุ้มรุมนี้ ย่อมไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่คบชู้ ไม่พูดเท็จ สิ่งใดยอมเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลเพื่อความสุขสิ้นกาลนาน บุคคลผู้ไม่โลภ ย่อมชักชวนผู้อื่นเพื่อความเป็นอย่างนั้น ฯ

กา. จริงอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. คุณรกาลามชนทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉนความไม่โกรธ เมื่อเกิดขึ้นในภายในของบรูช ย่อมเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์หรือเพื่อสิ่งไม่เป็นประโยชน์ ฯ

กา. เพื่อประโยชน์ พระเจ้าข้า ฯ

พ. คุณรกาลามชนทั้งหลาย บุคคลผู้ไม่โกรธไม่ถูกความโกรธครอบงำ มีจิตไม่ถูกความโกรธกลุ้มรุมนี้ ย่อมไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่คบชู้ ไม่พูดเท็จ สิ่งใดเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลเพื่อความสุขสิ้นกาลนาน บุคคลผู้ไม่โกรธย่อมชักชวนผู้อื่นเพื่อความเป็นอย่างนั้น ฯ

กา. จริงอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. คุณรกาลามชนทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉนความไม่หลง เมื่อเกิดขึ้นในภายในของบรูช ย่อมเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์หรือเพื่อสิ่งไม่เป็นประโยชน์ ฯ

กา. เพื่อประโยชน์ พระเจ้าข้า ฯ

พ. คุณรกาลามชนทั้งหลาย ก็บุคคลผู้ไม่หลงไม่ถูกความหลงครอบงำ มีจิตไม่ถูกความหลงกั้มรุมนี้ ย่อมไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่คบชู้ ไม่พูดเท็จ สิ่งใดยอมเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลเพื่อความสุขสิ้นกาลนาน บุคคลผู้ไม่หลง ย่อมชักชวนผู้อื่นเพื่อความเป็นอย่างนั้น ฯ

กา. จริงอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. คุณรกาลามชนทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจะ สำคัญความข้อนี้เป็นไฉน ธรรมเหล่านี้เป็นกุศล หรือเป็นอกุศล ฯ

กา. เป็นกุศล พระเจ้าข้า ฯ

พ. มีโทษหรือไม่มีโทษ ฯ

กา. ไม่มีโทษ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ท่านผู้รู้ดีเตียนหรือท่านผู้รู้สรรเสริญ ฯ

กา. ท่านผู้สรรเสริญ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ใครสมาทานให้บริบูรณ์แล้ว เป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขหรือหาไม่ในข้อนี้ ท่านทั้งหลายมีความเห็นอย่างไร ฯ

กา. ใครสมาทานให้บริบูรณ์แล้ว เป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลเพื่อความสุขในข้อนี้ ข้าพระองค์ทั้งหลาย มีความเห็นเช่นนี้ ฯ

คุณรกาลามชนทั้งหลาย เราได้กล่าวคำใดไว้ว่าคุณรกาลามชนทั้งหลาย มาเถอะท่านทั้งหลาย ท่านทั้งหลายอย่าได้ยึดถือตามถ้อยคำที่ได้ยินได้ฟังมา

อย่าได้ยึดถือตามถ้อยคำสืบๆ กันมา
อย่าได้ยึดถือโดยตื่นข่าวว่า ได้ยินว่าอย่างนี้
อย่าได้ยึดถือโดยอ้างตำรา
อย่าได้ยึดถือโดยคาดคะเน
อย่าได้ยึดถือโดยตรึกตามอาการ
อย่าได้ยึดถือโดยชอบใจว่าต้องกันกับทฤษฎีของตน
อย่าได้ยึดถือโดยเชื่อว่าผู้พูดสมควรเชื่อได้
อย่าได้ยึดถือโดยความนับถือว่า สมณะนี้เป็นครู
ของเรา

เมื่อใด ท่านทั้งหลายพึงรู้ด้วยตนเองว่า

กรรมเหล่านี้เป็นกุศล

กรรมเหล่านี้ไม่มีโทษ

กรรมเหล่านี้ท่านผู้รู้สรรเสริญ

กรรมเหล่านี้ใครสมทานให้บริบูรณ์แล้ว เป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข

เมื่อนั้นท่านทั้งหลายควรเข้าถึงกรรมเหล่านั้นอยู่ เพราะอาศัยคำที่เราได้กล่าวไว้แล้วนั้น เราจึงได้กล่าวไว้ดังนี้

คุณกาลามชนทั้งหลาย อริยสาวกนั้น ปราศจากความโลภปราศจากความพยาบาทไม่หลงแล้วอย่างนี้ มีสัมปชัญญะมีสติมั่นคงมีใจประกอบด้วยเมตตาแผ่ไปตลอดทิศหนึ่งอยู่ ทิศที่ ๒ ทิศที่ ๓ ทิศที่ ๔ ก็เหมือนกัน ตามนัยนี้ ทั้งเบื้องบน เบื้องล่าง เบื้องขวาง แผ่ไปตลอดโลก ทั่วสัตว์ทุกข์เหล่า ในที่ทุกสถาน

ด้วยใจอันประกอบด้วยเมตตาอันไพบุลย์ถึงความเป็นใหญ่หาประมาณมิได้ ไม่มีเวรไม่มีความเบียดเบียน มีใจประกอบด้วยกรุณา... มีใจประกอบด้วยมุทิตา... มีใจประกอบด้วยอุเบกขา... แผ่ไปตลอดทิศหนึ่งอยู่ ทิศที่ ๒ ทิศที่ ๓ ทิศที่ ๔ ก็เหมือนกัน ตามนัยนี้ ทั้งเบื้องบน เบื้องล่าง เบื้องขวาง แผ่ไปตลอดโลกทั่วสัตว์ทุกข์เหล่าในที่ทุกสถาน

ด้วยใจอันประกอบด้วยอุเบกขาอันไพบุลย์ ถึงความเป็นใหญ่หาประมาณมิได้ไม่มีเวรไม่มีความเบียดเบียน คุณกาลามชนทั้งหลายอริยสาวกนั้นมีจิตไม่มีเวรอย่างนี้ มีจิตไม่มีความเบียดเบียนอย่างนี้ มีจิตไม่เศร้าหมองอย่างนี้มีจิตผ่องแผ้วอย่างนี้ ย่อมได้รับความอุ้มใจ ๔ ประการ

ในปัจจุบันว่าถ้าปรโลกมีจริง ผลวิบากของกรรมทำดีทำชั่วมีจริง เมื่อเรากายแตกตายเป็นจักเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ดังนี้ คือความอุ้มใจข้อที่ ๑ นี้ พระอริยสาวกนั้นได้แล้วก็ถ้าปรโลกไม่มี ผลวิบากของกรรมทำดีทำชั่วไม่มี เราไม่มีเวร ไม่มี ความเบียดเบียน ไม่มีทุกข์เป็นสุข บริหารตนอยู่ในปัจจุบันนี้ ดังนี้ คือความอุ้มใจข้อที่ ๒ นี้ พระอริยสาวกนั้นได้แล้ว

ก็ถ้าเมื่อบุคคลทำอยู่ เชื่อว่าทำบาป เราไม่ได้คิดทำชั่วให้แก่ใคร ๆ ไหนเลยทุกข์จักมาถูกต้องเรา ผู้ไม่ได้ทำบาปกรรมเล่า ดังนี้ คือความอุ้มใจข้อที่ ๓ นี้ พระอริยสาวกนั้นได้แล้ว

ก็ถ้าเมื่อบุคคลทำอยู่ไม่เชื่อว่าทำบาป เราก็ได้พิจารณาเห็นตนว่าเป็นคนบริสุทธิ์แล้วทั้งสองส่วน ดังนี้คือความอุ้มใจข้อที่ ๔ นี้ พระอริยสาวกนั้นได้แล้ว

ดูกรกาลามชนทั้งหลาย อริยสาวกนั้นมิจิตไม่มีเวรอย่างนี้ มิจิตไม่มีความเบียดเบียนอย่างนี้ มิจิตไม่มีเศร้าหมองอย่างนี้ มิจิตผ่องแผ้วอย่างนี้ ย่อมได้รับความอุ่ใจ ๔ ประการนี้แลในปัจจุบัน ฯ

กา. ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ข้อนี้เป็นอย่างนั้น ข้าแต่พระสุคต ข้อนี้เป็นอย่างนั้น ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ อริยสาวกนั้น มิจิตไม่มีเวรอย่างนี้ มิจิตไม่มีความเบียดเบียนอย่างนี้ มิจิตไม่เศร้าหมองอย่างนี้ มิจิตผ่องแผ้วอย่างนี้ ท่านย่อมได้รับความอุ่ใจ ๔ ประการในปัจจุบัน...

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ฯลฯ ขอพระองค์โปรดทรงจำพวกข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสก ผู้ถึงสรณะตลอดชีวิต จำเดิมแต่วันนี้เป็นต้นไป ฯ

ออกเดินทางต่อไปเมืองไวยาสิ บางท่านก็เรียก ไพลสิ หรือว่า เวสาลี เป็นเมืองเดียวกันทั้งหมด เมืองนี้ถ้าเรียกเป็นภาษามคธจริง ๆ พยางค์แรกจะออกเสียงกล่าว่า “เวย-ไว” สองคำเป็นคำเดียว ไม่ใช่ “เว” ไม่ใช่ “ไว” เรียกไปเรียกมาก็เพี้ยนไปเป็น 3 แบบข้างต้น ไม่ใช่ไร ผมจะใช้คำว่าไวยาสิเพราะในภาษาอังกฤษเขียนว่า vaishali

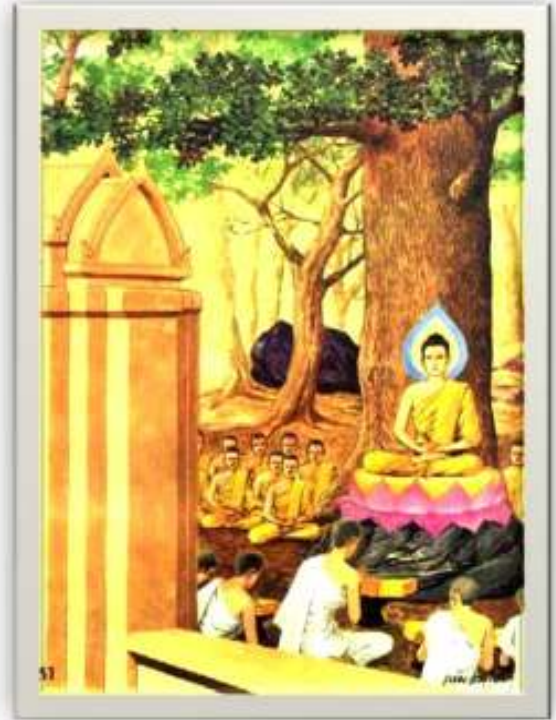
ตอนที่ออกจากสถูปเกสรียาคนขับพาไปออกถนนอีกเส้นหนึ่ง ที่ในสารคดีตามรอยฯ บอกว่าระยะทาง 55 กิโลเมตรใช้เวลาวิ่งทั้งหมด 4 ชั่วโมง แต่ที่ผมไปมาแล้วทั้ง 2 ครั้ง ใช้เวลา 2.5 ชั่วโมง คงจะเป็นเพราะว่ามี การซ่อมถนนบางช่วง จึงทำให้สามารถใช้ความเร็วได้เพิ่มขึ้นอีกนิดหนึ่ง พอออกมาสู่ถนนใหญ่ก็วิ่งไปอีกสักพักก็ถึงบริเวณที่เป็นเมืองไวยาสิ รถวิ่งวกไปวนมาในเมืองนี้จนกระทั่งไปถึงกุฎาคารศาลาปามหาวัน ต้องซื้อบัตรผ่านประตูคนละ 100 รูปี เมื่อเข้าไปข้างในประตูก็จะเห็นสถูปขนาดกลาง และเสาอโศกที่มีความสมบูรณ์ที่สุด

ในป้ายที่ทางรัฐบาลสร้างไว้ เพื่อบอก รายละเอียดของสถานที่ บอกว่าเป็นสถูปที่สร้างขึ้นเพื่อระลึกถึงลิงตัวหนึ่งที่ได้นำเอารวงผึ้งไปถวายพระพุทธเจ้า แม้แต่ลิงยังรู้จักทำทาน

เอ... นั่นมันที่ป่าเลไลยก์เมืองโกสัมพีไม่ใช่หรือ คงจะทำมาผิด สถูปนี้เรียกว่าปาวาลเจดีย์ เป็นสถูปที่สร้างขึ้นเพื่อระลึกถึงจุดที่กำเนิดกิกษุณีครั้งแรก มีข้อความในพุทธประวัติดังนี้

เมื่อพระบรมศาสดาเสด็จกลับไปประทับยัง ภูฏาคารศาลาป่ามหาวัน ณ พระนครไวสาลีแล้ว พระนางมหาปชาบดีโคตมี พร้อมด้วยนางกษัตริย์ศากยราชวงศ์เป็นอันมากที่ยินดีในการบรรชาปลงพระเกศา นุ่งห่มผ้า กาสาวพัสตร์ พวกกันเสด็จออกจากพระนครกบิลพัสดุ์ ไปเมืองไวสาลีด้วยพระบาท ตั้งพระทัยขอประทานบรรชา ทรงดำเนินไปจนกระทั่งถึงภูฏาคารศาลา ประทับยืนกรรแสงอยู่ที่ซุ้มประตูภูฏาคารศาลา ที่พระบรมศาสดาประทับนั้น

ขณะนั้นพระอานนท์ออกมาพบใต้ถุน ทราบความแล้ว ก็รับเป็นภาระนำความกราบทูลขอประทานอุปสมบทให้พระนางมหาปชาบดี ในครั้งแรกพระบรมศาสดาไม่ทรงอนุญาต ตรัสว่าสตรีไม่ควรอุปสมบท ภาย

หลังพระอานนท์ทูลถามว่าหากสตรีบวชแล้ว จะสามารถปฏิบัติธรรมได้บรรลุอุริยมรรคอุริยผล โดยควรแก่อุปนิสัยหรือไม่ ? เมื่อพระศาสดาตรัสว่า “สามารถ” พระอานนท์ก็กราบทูลว่าถ้าเช่นนั้น ขอได้ทรงพระกรุณาประทานโอกาสให้พระเจ้าน้ำได้ทรงอุปสมบทเถิด

ทรงรับสั่งว่า “อานนท์ ศิวะพระนางมหาปชาบดีโคตมี จะทรงรับปฏิบัติกรรม ๘ ได้บริบูรณ์ ตถาคคก็อนุญาตให้ได้”

“อานนท์ กรรม ๘ ประการนั้น มีดังนี้-

๑. ภิกษุณี แม้จะบวชได้ 100 พรรษา ก็พึงให้ทำอัญชลี เคารพบนอบภิกษุ แม้บวชในวันเดียวนั้น
๒. ภิกษุณี อย่าอยู่จำพรรษาในอาวาสที่ไม่มีภิกษุ
๓. ภิกษุณี จะต้องทำอุโบสถกรรม และรับโอวาท แต่สำนักสงฆ์ทุกกึ่งเดือน
๔. ภิกษุณี จำพรรษาแล้ว ให้พึงปวารณาในสำนักอุกโตสงฆ์
๕. ภิกษุณี หากต้องอยู่ปริวาสกรรม พึงประพฤติปักขมานัต (คืออยู่มานัตถึงกึ่งเดือน) ในสำนักอุกโตสงฆ์
๖. ภิกษุณี อุปสมบทในสำนักอุกโตสงฆ์ พึงสมาทานซึ่งวัตตปฏิบัติในธรรม ๖ ประการ คือเว้นจากปาณาติบาตถึงวิกาล โภชนะเป็นต้น มิให้ล่วง และศึกษาให้รู้วัตรปฏิบัติต่าง ๆ สิ้นกาลถึง 2 พรรษาเต็ม
๗. ภิกษุณี อย่าพึงคำบริภาษภิกษุสงฆ์ด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง
๘. ภิกษุณี นับแต่วันบรรชาเป็นต้นไป พึงสดับรับโอวาทของภิกษุฝ่ายเดียวห้ามให้โอวาทสั่งสอนภิกษุ”

พระอานนท์เถระเรียนจำครุธรรม ๘ ประการนั้นจากพระบรมศาสดาแล้ว ก็ออกมาแจ้งพระพุทธรูปชานันแก่พระนางมหาปชาบดีโคตมี พระนางเจ้าทรงน้อมรับที่จะปฏิบัติด้วยความยินดีทุกประการ พระอานนท์ก็เข้ามากราบทูลพระบรมศาสดาให้ทรงทราบ และขอให้พระผู้มีพระภาคเจ้าก็ทรงโปรดประทานบรรพชาอุปสมบทแก่พระนางมหาปชาบดีโคตมี กับสาकยะชัตติยนารีด้วยกันทั้งสิ้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่าพระนางมหาปชาบดีโคตมีกับสาकยะชัตติยนารีทั้งหมด ได้อุปสมบทแล้วเมื่อตอนที่รับครุธรรมนั้น นับเป็นการอุปสมบทอีกแบบหนึ่งที่พระพุทธรองค์ทรงประทานให้แก่พระสาวก

ครั้งออกพระวัสสาปวารณาแล้ว พระบรมศาสดากับทั้งพระสงฆ์สาวกทั้งหลาย ก็เสด็จจากเมืองไวยาสิไปพระนครสาวิตถิ ประทับอยู่ที่พระเชตะวันวิหาร พระปชาบดีโคตมีเถรีเอดทักคะในทางผู้รู้ราตรีนาน พระปชาบดีโคตมีเถรีผู้ได้รับการแต่งตั้งจากพระบรมศาสดาให้เป็นยอดของภิกษุณีทั้งหลาย ผู้รู้ราตรีนาน ก็โดยเหตุ ๒ ประการ คือโดยเป็นผู้ยิ่งใหญ่ด้วยคุณ เพราะท่านแสดงให้ผู้อื่นเห็นเป็นอย่างชัดเจนในคุณชื่อนี้ของท่าน และไม่เพียงเนื่องจากเหตุชื่อนี้เท่านั้น แต่ยังเป็นการแต่งตั้งโดยเหตุที่ท่านได้

ตั้งความปรารถนาไว้ตลอดแสนกัป ตามเรื่องที่จะกล่าวตามลำดับดังต่อไปนี้

๐ ตั้งความปรารถนาไว้ในอดีต

ในกัปที่แสนแต่กัปนี้ พระพิชิตมารพระนามว่าปทุมุตระได้เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว ครั้งนั้นท่านพระปชาบดีโคตมีได้เกิดในสกุลอำมาตย์ซึ่งสมบูรณ์ด้วยเครื่องอุปการะทุกสิ่ง เจริญรุ่งเรืองร่ำรวยในพระนครหังสวดี บางครั้งท่านพร้อมด้วยบิดามีหมู่ทาสีห้อมล้อม เข้าไปเฝ้าพระนราสภพระองค์นั้น พร้อมด้วยบริวารเป็นอันมาก ได้เห็นพระพิชิตมารทรงแสดงธรรมอยู่ แล้วเกิดจิตเลื่อมใสได้เห็นพระผู้นำนรชนทรงตั้งพระภิกษุณีผู้เป็นพระมาตุจฉา ไว้ในตำแหน่งผู้เลิศกว่าภิกษุณีทั้งหลายฝ่ายผู้รู้ราตรีนาน จึงถวายมหาทานและปัจจัยเป็นอันมาก แต่พระพุทธรเจ้าพระองค์นั้น พร้อมทั้งพระสงฆ์ ๗ วัน แล้วได้หมอบลงแทบพระบาท มุ่งปรารถนาตำแหน่งนั้น

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นได้ตรัสท่ามกลางบริษัทใหญ่ว่า สตรีใดได้นิมนต์พระผู้นำโลกพร้อมด้วยสงฆ์ให้ฉันตลอด ๗ วัน เราจักพยากรณ์สตรีนั้น ท่านทั้งหลายจงฟังเรากล่าว ในกัปที่แสนแต่กัปนี้ พระศาสดาพระนามว่าโคตม ซึ่งทรงสมภพในวงศ์พระเจ้าโศกกากราช จักเสด็จอุบัติขึ้นในโลก สตรีผู้นี้จักได้เป็นธรรมทายาทของพระศาสดาพระองค์นั้น จักเป็นโอรสอันธรรมนิรมิต จักได้เป็นพระสาวิกาของพระศาสดามีนามว่าโคตมี จักได้เป็นพระมาตุจฉาบารุณเลี้ยงชีวิตของพระพุทธรเจ้าพระองค์นั้น จักได้ความเป็นผู้เลิศกว่า

ภิกษุณีทั้งหลายฝ่ายผู้รักรัตรินาน

ครั้งนั้น ท่านได้สดับพระพุทธพยากรณ์นั้นแล้ว มีใจปราโมทย์บำรุงพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้นด้วย ปัจจัยทั้งหลายตราบเท่าสิ้นชีวิต

๐ ในสมัยว่างพระพุทธเจ้าในระหว่าง

สมัยพระกัสสปพุทธเจ้ากับพระพุทธเจ้าแห่งเราทั้งหลาย จุติจากเทวโลกในพุทธันดรหนึ่งอีก ไปบังเกิดเป็นภรรยาหัวหน้าทาสผู้ปกครองทาส ๕๐๐ คน พระนางเป็นหัวหน้าทาสผู้ปกครองทาสี ๕๐๐ คน ในกรุงพาราณสี ทำงานด้วยกัน พักอยู่ในที่เดียวกัน (หัวหน้าทาสในเวลานั้น มาเกิดเป็นพระนันทกเถระในพุทธรูปปางกาลนี้)

ครั้งนั้นสมัยเข้าพรรษา พระปัจเจกพุทธเจ้า ๕๐๐ องค์ ลงจากเจ็อมเขานันทมุลกะ ไปที่ป่าอิสิปตนะ เทียวบิณฑบาตในกรุงแล้วกลับมาป่าอิสิปตนะ ท่านพระปัจเจกพุทธเจ้าเหล่านั้นทรงดำริว่า เราควรจักขอหัตถกรรมงานช่างฝีมือเพื่อทำกุฐีสำหรับเข้าจำพรรษา เพราะผู้จะเข้าอยู่จำพรรษาในฤดูฝน ทั้งปฏิบัตินาลกปฏิบัติ จำต้องเข้าอยู่ในเสนาสนะประจำที่มุงบังด้วยเครื่องมุงบัง ๕ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง เพราะเหตุนี้พระปัจเจกพุทธเจ้าเหล่านั้นคิดว่า เราจักต้องขอหัตถกรรมจึงห่มจีวรเข้าไปสู่พระนครเวลาเย็น ยืนอยู่ที่ประตูเรือนของเศรษฐีนางทาสีหัวหน้าถือหมอน้ำกำลังเดินไปทำน้ำ เห็นเหล่าพระปัจเจกพุทธเจ้าเดินเข้าพระนคร เศรษฐีรู้เหตุที่พระปัจเจกพุทธเจ้าเหล่านั้นมาแล้ว ก็กล่าวว่าข้าพเจ้าไม่มีเวลา โปรดไปเถิด

ลำดับนั้นทาสีหัวหน้าถือหมอน้ำจะเข้าไป เห็นพระปัจเจกพุทธเจ้าเหล่านั้น กำลังเดินจากพระนคร จึงลดหมอน้ำลง แล้วไหว้อย่างนอบน้อม เผยปากถามว่าทำไมหนอ พระผู้เป็นเจ้าทั้งหลาย พอเข้าไปแล้วก็ออกไป

ท่านตอบว่า เราพากันมา ก็เพื่อขอหัตถกรรมงานสร้างกุฐีสำหรับอยู่จำพรรษา

นางจึงถามว่า ได้ไหมละเจ้าข้า

ตอบว่า ไม่ได้ดอก อูบาสิกา

นางถามว่า จำเป็นหรือที่คนใหญ่ ๆ เท่านั้นจึงจะทำกุฐีนั้นได้ หรือแม้คนยากจนก็ทำได้

ท่านตอบว่า ใคร ๆ ก็ทำได้

นางจึงกล่าวว่า ดิละเจ้าข้า พวกดิฉันจักช่วยกันทำ ขอโปรดรับอาหารของดิฉันในวันพรุ่งนี้

นิมนต์แล้วก็ถือหมอน้ำพักไว้ที่ทางทำน้ำที่มาแล้ว กล่าวกับนางทาสีทั้งหลายว่าพวกเจ้าจงอยู่ตรงนี้กันนะ เวลาที่ทาสีเหล่านั้นมาก็กล่าวว่า พวกเจ้าทั้งหลาย พวกเราจักทำงานเป็นทาสีสำหรับคนอื่นกันตลอดไปหรือหรือว่า อยากจะพ้นจากการเป็นทาสีเขา เหล่าทาสีก็ตอบว่า พวกเราอยากพ้นเสียวันนี้แหละ แม่เจ้า

นางจึงกล่าวว่าถ้าอย่างนั้น เหล่าพระปัจเจกพุทธเจ้า ๕๐๐ องค์ ที่ยังไม่ได้หัตถกรรม เราก็นิมนต์ให้ฉันในวันพรุ่งนี้แล้ว พวกเจ้าจงให้สามีของพวกเจ้า ให้งานหัตถกรรมเสียวันหนึ่ง เหล่าทาสีก็รับว่า ดิละ แล้วบอกพวกสามี เวลาที่เขาออกมาจากคองเวลาเย็น สามีเหล่านั้นรับปากแล้วมาประชุมกันที่ประตูเรือนทาสีหัวหน้า

ครั้งนั้นทาสีหัวหน้าจึงกล่าวว่า พ่อทั้งหลายพຽงนี้พวกเจ้าจงถวายหัตถกรรม แก่พระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายด้วย แล้วบอกอานิสงส์ พร้อมกับชູคนที่ไม่อยากจะทำด้วยโอวาทอันหนักหน่วงให้ทุกคนยอมรับ

รุ่งขึ้น นางถวายอาหารแก่เหล่าพระปัจเจกพุทธเจ้า แล้วให้การนัดหมายแก่ลูกทาสทุกคน ทันใดนั่นเองลูกทาสเหล่านั้นก็พากันเข้าป่า รวบรวมทัพพัสัฆาระแล้ว สร้างกุฎีทีละหลังเป็นร้อย ๆ หลัง จัดบริเวณมีที่จงกรมเป็นต้น วางเตียง ตั้ง น้ำฉัน น้ำใช้เป็นต้นไว้ แล้วจึงอาราธนาพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายให้รับปฏิญญาที่จะอยู่จำพรรษา ณ ที่นั้นตลอดไตรมาส พร้อมทั้งให้จัดเวรถวายอาหารทาสีผู้ใดไม่อาจถวายในวันเวรของตนได้ ทาสีหัวหน้าก็นำอาหารจากเรือนตนถวายแทน

ทาสีหัวหน้าบำรุงมาตลอดไตรมาสอย่างนี้ ครั้นสิ้นกาลเข้าพรรษาแล้วก็ให้ทาสีคนหนึ่ง ๆ จัดผ้าสาฎกคนละผืน รวมเป็นผ้าสาฎกเนื้อหยาบ ๕๐๐ ผืน นางให้เปลี่ยนแปลงผ้าสาฎกเนื้อหยาบเหล่านั้น ทำเป็นไตรจีวรถวายพระปัจเจกพุทธเจ้า ๕๐๐ องค์ หลังจากถวายผ้าแล้ว พระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายไปสู่เขาคันธมาทน์ทางอากาศ ทั้งที่ทาสีเหล่านั้นเห็นอยู่นั้นแล

ทาสีเหล่านั้นทุกคนทำกุศลจนตลอดชีวิต ก็บังเกิดในเทวโลก ส่วนนางทาสีผู้เป็นหัวหน้า เมื่อจุติจากภพนั้นแล้วก็มาบังเกิดในเรือนของหัวหน้าช่างทอหูกไม้ไกลกรุงพาราณสี ต่อมาวันหนึ่ง พระปัจเจกพุทธเจ้า ๕๐๐

องค์ โอรสพระนางปทุมวดี (ในพุทธรูปปาทกาลนี้ พระนางปทุมวดีมาบังเกิดเป็นพระอุบลวรรณาเถรี) ที่พระเจ้ากรุงพาราณสีนิมนต์ไว้ มาถึงประตูพระราชนิเวศน์ไม่พบคนใด ๆ ที่จะดูแล จึงกลับออกไปทางประตูกรุงไปยังหมู่บ้านช่างทอหูกนั้น หญิงผู้นั้นเห็นพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลาย นึกเอ็นดูก็ไหว้หมดทุกองค์แล้วถวายอาหาร พระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลาย ฉันทอาหารเสร็จแล้วก็ไปสู่เขาคันธมาทน์อย่างเดิม

ทาสทั้งพันคนนั้นที่ได้ทำกุศลมาด้วยกัน เมื่อตายแล้วก็เกิดในสวรรค์ นางทาสีทั้ง ๕๐๐ คนนั้น ในบางทีก็เกิดเป็นภรรยาของทาสทั้ง ๕๐๐ คนนั้น บางทีแม่ทั้งหมดก็เกิดเป็นภรรยาของทาสผู้เป็นหัวหน้าเท่านั้น

ต่อมาในกาลครั้งหนึ่งหัวหน้าทาสเคลื่อนจากเทวโลกมาบังเกิดในราชตระกูล เทวัญญาทั้ง ๕๐๐ นั้นก็มาเกิดในตระกูลที่มีสมบัติมาก เมื่อเจ้าชายนั้นได้เสวยราชย์ก็นำหญิงเหล่านั้นไปสู่พระราชวังเป็นนางสนมพวกนางท่องเที่ยวเวียนว่ายอยู่ในวิถุสงสารอยู่โดยทำนองนี้

ครั้นในกาลแห่งพระผู้มีพระภาคเจ้าของพวกเรา หัวหน้าทาสก็มาเกิดเป็นพระนันทกเถระ เอตทัคคมหาสาวกผู้ให้โอวาทสอนภิกษุณี พวกนางทาสทั้ง ๕๐๐ ก็มาเกิดในตระกูลกษัตริย์ในโกถิยนครบ้าง ในเทวทहनครบ้าง ทั้งหมดต่างก็ได้เป็นชายาของเจ้าชายในพระราชวงศ์ทั้งหมด ซึ่งต่อมาเมื่อเกิดกรณีการวิวาทระหว่างสองนครเรื่องการแย่งชิงน้ำในแม่น้ำโรหิณี จนจะเกิดสงครามระหว่างสองพระนครขึ้น จนพระผู้มีพระภาคทรงต้องออกมาสงบศึก กษัตริย์ทั้งสองพระนครจึงได้ถวายเจ้าชายในราชตระกูลนครละ ๕๐๐ องค์ ให้ออกบวชตามเสด็จพระผู้มีพระภาค รายละเอียดในเรื่องนี้จะได้กล่าวต่อไป

๐ มาเป็นราชธิดาในโกถิยวงศ์ในสมัยพระโคตมพุทธเจ้า

ในพุทธรูปปาทกาลนี้ นางผู้เป็นหัวหน้าทาสในครั้งนั้นก็มาถือปฏิสนธิในพระราชวัง ของพระเจ้ามหาสุปพุทธะกรุงเทวทหะ ก่อนพระศาสดาของเราบังเกิด เป็นกนิษฐภคินีของพระนางมหายา ผู้เป็นพระพุทธมารดาในวันขนานพระนาม พรหมณ์ทั้งหลายได้รับสักการะแล้ว เห็นพระลักษณะสมบัติของพระนางแล้ว ได้พยากรณ์ว่า ถ้าพระนางนี้จักได้พระธิดา พระธิดาจักเป็นอัครมเหสีของพระเจ้าจักรพรรดิ ถ้าจักได้พระโอรส พระโอรสจักเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ พระปชาของพระนางจักเป็นผู้ยิ่งใหญ่ โดยประการแม้ทั้งสองนั้นเทียว ดังนี้ พระญาติทั้งหลายจึงได้ขนานพระนามของพระนางว่า ปชาบดี

พระเจ้าสุทโธทนมหาราชทรงมงคลอภิเษกกับพระนางทั้งสองพระองค์ เวลาที่ทรงเจริญวัยแล้วทรงนำไปอยู่พระราชนิเวศน์ของพระองค์ ต่อมาพระโพธิสัตว์ของเราจุติจากสวรรค์ชั้นดุสิต ทรงถือปฏิสนธิในพระครรภ์ของพระนางมหายาเทวี ในวันที่ ๗ ตั้งแต่วันที่พระโพธิสัตว์ประสูติแล้ว พระนางมหายาเทวีก็สวรรคตบังเกิดในสวรรค์ชั้นดุสิต พระเจ้าสุทโธทนมหาราชก็ทรงสถาปนาพระนางมหาปชาบดีโคตมี พระมาตุจฉาของพระมหาสัตว์ไว้ไว้ในตำแหน่งพระอัครมเหสี เวลานั้นนันทกุมารก็ประสูติ พระมหาปชาบดีนี้ ทรงมอบพระนันทกุมารแก่พระพี่เลี้ยงนางนม ให้เป็นผู้ดูแลพระนันทกุมารผู้เป็นพระราชโอรสแท้ ๆ ส่วนพระองค์เอง ทรงประคบประหงมบำรุงพระโพธิสัตว์ด้วยพระองค์เอง หลังจากพระพุทธรองค์เสด็จนิวัตเมืองกบิลพัสดุ์ พระนางปชาบดีได้มีโอกาสดังพระธรรมเทศนา ที่พระพุทธรองค์แสดงโปรดพุทธบิดาจนได้บรรลุธรรมสกทาคามีส่วนพระนางปชาบดีก็ได้บรรลุธรรมโสดาบัน

๐ พระนางมหาปชาบดีถวายผ้าห่ม

จากเหตุการณ์ในครั้งนั้น เมื่อพระนางมหาปชาบดีโคตมี ทรงเห็นพระรูปของพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว ทรงพระดำริว่า พระอัครภาพของบุตรเรงดามหนอดังนี้ ลำดับนั้นพระนางก็เกิดพระโสมนัสเป็นกำลัง แต่นั้น

ทรงพระดำริว่าเมื่อบุตรของเราอยู่ในวังตลอด ๒๕ ปี เราก็ไม่เคยถวายสิ่งใด แม้สักว่าผลกล้วยเพียงผลเดียวนั้น เทียว บัดนี้เราจักถวายผ้าจีวรแก่บุตรนั้น และยังทรงคิดต่อไปอีกว่า ก็ในกรุงราชคฤห์นี้มีผ้าราคาแพงมากมาย แต่การที่จะถวายผ้าที่ซื้อมาเหล่านั้นไม่ทำให้เราดีใจ สู้ผ้าที่เราทำเองนั้นไม่ได้ เราจำจะต้องทำผ้าเองถวาย ดังนี้

ดังนั้นพระนางจึงทรงให้สร้างโรงงานทอผ้าในภายในพระราชวังนั้นเทียว ทรงให้เรียกช่างศิลป์ทั้งหลาย พระราชทานเครื่องบริโภค ขาทนิยะและโกชนิยะของพระองค์นั้นแลให้แก่ช่างศิลป์ทั้งหลาย แล้วทรงให้ทอผ้า พระนางพร้อมด้วยคณะพระพี่เลี้ยงนางนม เสด็จไปทอผ้าตามสมควรแก่กาลเวลา ก็ในวันนั้นพระนางมหาปชา บดีโคตมี เสด็จมาสู่โรงงานทอผ้าของศิลปินทั้งหลาย ทรงให้นำฝ้ายมาจากตลาด ทรงขยำ ทรงยี่ด้วยพระหัตถ์ กรอด้วยอย่างละเอียด แล้วทอเป็นผืนผ้า

ในกาลที่ผ้านั้นทอเสร็จแล้ว ทรงทำการสักการะใหญ่แก่ช่างศิลป์ทั้งหลายแล้ว ทรงใส่ผ้าคู่หนึ่งในหีบ อันมีกลิ่นหอม ทรงให้ถือผ้า ทูลแด่พระราชว่า หม่อมฉันจักถือผ้าจีวรไปถวายแก่บุตรเรา พระราชาตรัสสั่งให้ เตรียมทางเสด็จ ราชบริวารทั้งหลายปิดกวาดถนน ตั้งหม้อน้ำเต็ม ยกธงผ้าทั้งหลาย ตกแต่งทางตั้งแต่พระทวาร พระราชวังจนถึงพระวิหารนิโครธาราม ให้กลิ่นกลั่นด้วยดอกไม้ ฝ้ายพระนางมหาปชาบดีทรงประดับเครื่อง อลังการทุกอย่าง พร้อมด้วยคณะพระพี่เลี้ยงนางนมแวดล้อมแล้ว ทรงทูนหีบผ้า เสด็จไปยังสำนักของพระผู้มี พระภาคเจ้าแล้ว กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ผ้าใหม่คู่นี้เป็นของหม่อมฉัน หม่อมฉันกรอด้วยตนเอง ตั้งใจ อุทิศพระผู้มีพระภาค ขอพระผู้มีพระภาคทรงอาศัยความอนุเคราะห์ โปรดรับผ้าใหม่ทั้งคู่ของหม่อมฉันเถิด ฯ

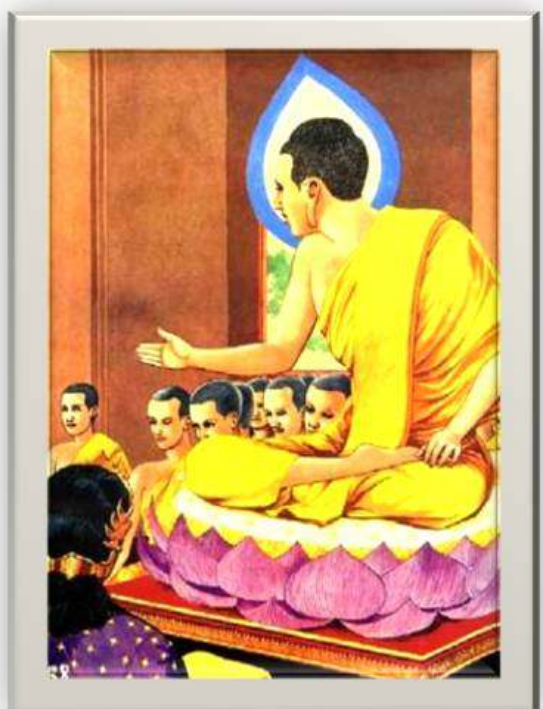
เมื่อพระนางกราบทูลแล้วอย่างนี้ พระผู้มีพระภาคได้ตรัสดังนี้ว่า ดูกรโคตมี พระนางจงถวายสงฆ์เถิด เมื่อถวายสงฆ์แล้ว จักเป็นอันพระนางได้บูชาทั้งอาตมภาพและสงฆ์

พระนางมหาปชาบดีโคตมี ได้กราบทูลอ้อนวอนว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันสามารถนำผ้าจีวร ทั้งหมดจากคลังผ้าถวายแก่ภิกษุหรือรูปข้าง พันรูปข้าง แต่ผ้าใหม่คู่นี้หม่อมฉันกรอด้วยตนเอง ทอเอง ตั้งใจอุทิศ พระผู้มีพระภาคเจ้า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มี พระภาคเจ้าโปรดรับผ้าใหม่คู่นี้ของหม่อมฉันเถิด

พระนางกราบทูลอย่างนี้ถึง ๓ ครั้ง แม้พระผู้มี พระภาคเจ้าก็ตรัสห้ามอย่างนั้นทั้งสามครั้ง

ถามว่า ก็เพราะเหตุไร พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงทรง ให้ถวายผ้าใหม่คู่ที่พระนางจะถวายแด่พระองค์ แก่พระ ภิกษุสงฆ์เล่า

ตอบว่า เพราะเพื่อทรงอนุเคราะห์พระมารดา ก็ ได้ยินว่าพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น ทรงมีพระดำริ ว่าเจตนา ๓ อย่างคือ บุพเจตนา มุญจนเจตนา อปราปร

เจตนา ของพระนางมหาปชาบดีนี้ เกิดขึ้นปรารถนาแล้ว จงเกิดขึ้นปรารถนาพระภิกษุสงฆ์บ้าง เมื่อเป็นเช่นนี้ เจตนาทั้ง ๖ อย่างก็จะรวมเป็นอันเดียวกัน จักเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขตลอดกาลนานแก่พระนางมหาปชาบดีโคตมีนันต์ ดังนี้

ก็พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงห้ามถึง ๓ ครั้งแล้ว ทรงให้ถวายแก่สงฆ์ทรงมุ่งหมายอะไร ตรีศอยังนั้น เพื่อชนรุ่นหลังและเพื่อทรงให้เกิดความยำเกรงในสงฆ์ด้วยนัยว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงมีพระดำริอย่างนี้ว่า ตัวเรานั้นดำรงอยู่ไม่นาน แต่ศาสนาของเราจักตั้งอยู่ในพระภิกษุสงฆ์ ชนรุ่นหลังจึงทำความยำเกรงในสงฆ์ให้เกิดขึ้น ดังนี้ จึงทรงห้ามถึง ๓ ครั้งแล้ว ทรงให้ถวายสงฆ์ ก็เมื่อเป็นเช่นนั้น พระศาสดาจึงทรงให้ถวายผ้าใหม่คู่หนึ่งที พระนางจะถวายแต่พระองค์ให้แก่สงฆ์ ทักขิไณยบุคคลชื่อว่า สงฆ์ เพราะฉะนั้นชนรุ่นหลังทำความยำเกรงให้เกิดขึ้นในสงฆ์ จักเห็นว่าปัจจัยสี่เป็นสิ่งพึงถวายสงฆ์ เมื่อไม่ลำบากด้วยปัจจัยสี่ สงฆ์ก็จักเรียนพระพุทธวณะทำสมณธรรม เมื่อเป็นอย่างนั้น ศาสนาของเราจักตั้งอยู่ถึง ๕,๐๐๐ ปี ดังนี้

๐ พระนางมหาปชาบดีโคตมามีทรงบรรพชาเป็นพระภิกษุณี

ต่อมาพระศาสดา ทรงอาศัยกรุงเวสาตีประทับอยู่ ณ ภูเขาศาลา สมัยนั้นพระเจ้าสุทโธทนมหาราช ทรงทำให้แจ้งพระอรหัตแล้วปรินิพพาน ภายได้พระมหาเสวตฉัตร

ครั้งนั้นพระนางมหาปชาบดี เกิดว่าเหว่พระเหตุภัยปรารถนาจะทรงผนวช ก็ประจวบเกิดเหตุที่ชาวพระนครทั้ง ๒ คือเมืองกบิลพัสดุ์กับเมืองโกถิยะ ทะเลาะกันในเรื่องการแย่งน้ำในแม่น้ำโรหิณีที่ไหลผ่านระหว่างนครทั้งสองจนถึงขั้นจะรบกัน พระศาสดาจึงได้เสด็จไปเทศนาอรรถทัณตสูตรโปรดหมู่พระญาติ ในระหว่างเมืองทั้งสองให้เข้าใจกัน เจ้าทั้งหลายทรงเลื่อมใสแล้วจึงได้มอบถวายพระกุมารฝ่ายละ ๒๕๐ องค์ให้บวชตามเสด็จพระผู้มีพระภาค ครั้นเมื่อบวชแล้วพระชายาของท่านเหล่านั้นก็ได้ส่งข่าวไปยังพระภิกษุหนุ่มเหล่านั้น ทำให้ท่านเหล่านั้นเกิดความไม่ยินดีในเพศสมณะ พระศาสดาทรงทราบว่ภิกษุเหล่านั้นเกิดความเบื่อหน่ายในสมณวิสัย จึงทรงนำภิกษุหนุ่ม ๕๐๐ รูปเหล่านั้น ไปสู่สระชื่อว่ากุณฑล ประทับนั่งบนแผ่นดินที่ทรงเคยประทับนั่ง

ในครั้งที่พระองค์เสวยพระชาติเป็นนาคอุหัว ทรงเทศนาด้วยเรื่องกุณฑลชาดกเพื่อบรรเทาความไม่ยินดีของภิกษุเหล่านั้น จบเทศนาพระภิกษุหนุ่มทั้งหมดนั้นดำรงอยู่ในโศดาปัตติผล แล้วทรงนำกลับมาสู่ป่ามหาวัน อีกครั้งหนึ่ง ทรงกระทำพระภิกษุเหล่านั้นให้ดำรงอยู่ในพระอรหัตตผล

ฝ่ายพระชายาของพระภิกษุเหล่านั้น เมื่อได้ส่งข่าวไปเพื่อจะดูใจพระภิกษุเหล่านั้นว่า ยังปรารถนาในเพศฤหัสถ์อยู่หรือไม่ ก็ได้รับคำตอบไปว่าพวกเราไม่ปรารถนาที่จะครองเรือน พระนางเหล่านั้นทรงดำริว่า เมื่อเป็นอย่างนั้นก็ไม่มีประโยชน์อันใด ที่พวกเราจะกลับไปยังเรือน เราจะไปเข้าเฝ้าพระนางมหาปชาบดี เพื่อขออนุญาตบรรพชา แล้วจักออกบวชพระชายาทั้ง ๕๐๐ นางจึงเข้าไปเฝ้าพระนางมหาปชาบดีทูลว่า ข้าแต่พระแม่เจ้า ขอพระแม่เจ้าโปรดอนุญาตให้หม่อมฉันทั้งหลายบวชเถิด พระนางมหาปชาบดีเองก็ทรงปรารถนาที่จะออกบวชอยู่แล้ว จึงได้พาสตรีเหล่านั้นไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า

๐ พระผู้มีพระภาคไม่ทรงอนุญาตให้สตรีบวช

โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ นิโครธาราม เขตกรุงกบิลพัสดุ์ ในสักกะชนบท ครั้นนั้นพระนางมหาปชาบดีโคตมีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ถวายบังคมแล้วได้ขึ้นอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ขอประทานวโรกาสพระพุทธเจ้าข้า ขอสตรีพึงได้ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้ว

พระผู้มีพระภาคตรัสห้ามว่า อย่าเลยโคตมีเธออย่าขอบใจการที่สตรีออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ในพระธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้วเลย แม้ครั้งที่สอง และครั้งที่สาม ที่พระนางทูลอ่อนวอนต่อพระผู้มีพระภาคเพื่อทรงอนุญาตให้สตรีบวชได้ แต่พระผู้มีพระภาคก็ทรงห้ามเสียทั้งสามครั้ง

ครั้งนั้นพระนางมหาปชาบดีโคตมีทรงน้อยพระทัยว่า พระผู้มีพระภาคไม่ทรงอนุญาตให้สตรีออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้ว มีทุกข์ เสียพระทัย มีพระพักตร์นองด้วยน้ำพระเนตร ทรงกันแสง พลองถวายบังคมพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณ เสด็จกลับไป

ครั้งนั้นพระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในกรุงกบิลพัสดุ์ตามพระพุทธานุชากริรมย์ แล้วเสด็จหลีกจาริกทางพระนครไวยาติ เสด็จจาริกโดยลำดับ ถึงพระนครไวยาติ ข่าว่าพระองค์ประทับอยู่ที่กุฎาคารศาลापามหาวัน เขตพระนครไวยาตินั้น

๐ พระนางมหาปชาบดีโคตมีทรงถือเพศบรรพชาด้วยพระองค์เอง

ครั้งนั้นพระนางมหาปชาบดีโคตมีให้ปลงพระเกศา ทรงพระภูษาเยี่ยมผาด พร้อมด้วยนางสาวกนิยามากด้วยกัน เสด็จตามพระพุทธองค์ไปทางพระนครไวยาติ เสด็จถึงเมืองไวยาติ กุฎาคารศาลापามหาวัน โดยลำดับ เวลานั้นพระนางมีพระบาททั้งสองพอง มีพระวรกายเกลือกกิ้วด้วยธุลี มีทุกข์ เสียพระทัย มีพระพักตร์นองด้วยน้ำพระเนตร ได้ประทับยืนกันแสงอยู่ที่ซุ้มพระทวารภายนอก

ได้ยินว่าพระนางมหาปชาบดีได้มีความคิดอย่างนี้ว่า เรายืนทั้ง ๆ ที่พระตถาคตไม่ทรงอนุญาตแล้ว ก็ถือเพศบรรพชาด้วยตนเองทีเดียว แล้วก็ความที่เราถือเพศบรรพชาอย่างนี้ เกิดปรากฏเป็นที่ทราบไปทั่วชมพูทวีปแล้ว ถ้าพระศาสดาทรงอนุญาตบรรพชาไซ้ร้ ข้อนั้นเป็นการดี แต่ถ้าพระองค์จักไม่ทรงอนุญาตไซ้ร้ จักมีความครหาอย่างใหญ่หลวง พระนางทรงปริวิตกอย่างนี้จึงไม่อาจจะเข้าไปยังวิหาร ได้ยืนทรงกรรแสงอยู่

ท่านพระอานนทได้เห็นพระนางมหาปชาบดีโคตมี มีพระบาททั้งสองพอง มีพระวรกายเกลือกกิ้วด้วยธุลี มีทุกข์ เสียพระทัย มีพระพักตร์นองด้วยน้ำพระเนตร ประทับยืนกันแสงอยู่ที่ซุ้มพระทวารภายนอก จึงได้ถามถึงสาเหตุกับพระนาง

พระนางตอบว่า พระอานนทเจ้าข้า เพราะพระผู้มีพระภาคไม่ทรงอนุญาต ให้สตรีออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต พระอานนทกล่าวว่า คุณกรโคตมี ถ้าเช่นนั้นพระนางจงร่ออยู่ที่นี้แหละ สักครู่หนึ่ง จนกว่าอาตมาจะทูลขอพระผู้มีพระภาคให้ทรงอนุญาตให้สตรีออกจากเรือน บวชเป็นบรรพชิตได้

๐ พระอานนทเถระทูลขออนุญาต

ให้สตรีบวชได้ต่อพระศาสดาถึง ๓ ครั้ง ครั้งนั้นท่านพระอานนท์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ถวายบังคมนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วกราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า พระนางมหาปชาบดีโคตมีนั้น มีพระบาททั้ง ๒ พอง มีพระวรกายเกลือกกลั้วด้วยธุลี มีทุกข์ เสียพระทัย มีพระพักตร์นองด้วยน้ำพระเนตร ประทับยืนกันแสงอยู่ที่ซุ้มพระทวารภายนอก ด้วยน้อยพระทัยว่าพระผู้มีพระภาคไม่ทรงอนุญาตให้สตรีออกจากเรือน บวชเป็นบรรพชิตในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้ว ขอประทานวโรกาส ขอสตรีสามารถออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตได้เถิด พระพุทธเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคตรัสห้ามว่า อย่าเลยอานนท์ เธออย่าชอบใจ การที่สตรีออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้วเลย

แม้ครั้งที่สอง และครั้งที่สาม ที่ท่านพระอานนท์ได้กราบทูลอ่อนวอน ต่อพระผู้มีพระภาค แต่พระองค์ก็ยังไม่ทรงห้ามเสียทั้งสามครั้ง

๐ พระอานนท์ทูลขออนุญาต

โดยอ้างเหตุผลแห่งความสามารถของสตรี ท่านพระอานนท์จึงได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญมาตุคามออกบวชเป็นบรรพชิต ในธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว สามารถจะทำให้แจ้งซึ่งโศคาปัตติผล สกทาคามีผล อนาคามีผลหรืออรหัตผลได้หรือไม่ พระเจ้าข้า ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่าดูกรอานนท์ มาตุคามออกบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว สามารถทำให้แจ้งแม้โศคาปัตติผล สกทาคามีผล อนาคามีผล อรหัตผลได้

พระพุทธเจ้าข้า พระนางมหาปชาบดีโคตมี พระมาตุจฉาของพระผู้มีพระภาค ทรงมีอุปการะมาก ทรงประทับประคองเลี้ยงดู ทรงถวายขีรธรา เมื่อพระชนนีสวรรคต ได้ให้พระผู้มีพระภาคเสวยขีรธรา ขอประทานวโรกาส ขอสตรีพึงได้การออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้ว พระพุทธเจ้าข้า ฯ

๐ ทรงกำหนดครุธรรม ๘ ประการเป็นเงื่อนไข

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า ดูกรอานนท์ ถ้าพระนางมหาปชาบดีโคตมี ทรงรับครุธรรม ๘ ประการ นั้นแหละเป็นอุปสมบทของพระนาง และได้ทรงประทานครุธรรม ๘ ประการ ตามพุทธประวัติที่ได้กล่าวไปแล้ว พระนางมหาปชาบดีโคตมีกล่าวว่าข้าแต่ท่านพระอานนท์ ดิฉันยอมรับครุธรรม ๘ ประการ

นี้ ไม่ละเมิดตลอดชีวิต เปรียบเหมือนหญิงสาว หรือชายหนุ่ม ที่ชอบการแต่งกาย เมื่ออาบน้ำสระเกล้าแล้วได้ พวงอุบล พวงมะลิ หรือพวงลำควนมาแล้ว ก็พึงประคองรับด้วยมือทั้งสอง ตั้งไว้เหนือเศียรเกล้าจะนั้น

๐ เหตุให้พรหมจรรย์ไม่ตั้งอยู่นาน

ครั้งนั้นท่านพระอานนท์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ถวายบังคม นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วได้กราบ ทูลว่าพระพุทธเจ้าข้า พระนางมหาปชาบดีโคตมี ยอมรับครุธรรม ๘ ประการแล้ว พระมาตุจฉาของพระผู้มีพระ ภาคอุปสมบทแล้ว

พระผู้มีพระภาคตรัสว่าดูกรอานนท์ ก็ถ้าสตรีจักไม่ได้ออกจากเรือนบวช เป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ ตถาคตประกาศแล้ว พรหมจรรย์จักตั้งอยู่ได้นาน สัทธรรมจะพึงตั้งอยู่ได้ตลอดพันปี ก็เพราะสตรีออกจากเรือน บวชเป็นบรรพชิต ในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว บัดนี้ พรหมจรรย์จักไม่ตั้งอยู่ได้นาน สัทธรรมจักตั้งอยู่ ได้เพียง ๕๐๐ ปีเท่านั้น

ดูกรอานนท์ สตรีได้ออกจากเรือนบวชเป็น บรรพชิตในธรรมวินัยใด ธรรมวินัยนั้นเป็นพรหมจรรย์ไม่ ตั้งอยู่ได้นาน เปรียบเหมือนตระกูลเหล่าใดเหล่าหนึ่งที่มีหญิงมากมีชายน้อย ตระกูลเหล่านั้นถูกพวกโจรผู้ลัก ทรัพย์กำจัดได้ง่าย อีกประการหนึ่ง เปรียบเหมือนหนองขยอกที่ลงใน นาข้าวสาตีที่สมบูรณ์ นาข้าวสาตินั้นไม่ ตั้งอยู่ได้นาน อีกประการหนึ่ง เปรียบเหมือน เพลี้ยที่ลงใน ไร่อ้อยที่สมบูรณ์ ไร่อ้อยนั้นไม่ตั้งอยู่ได้นาน

ดูกรอานนท์ บุรุษกั้นท่านบแห่งสระใหญ่ไว้ก่อนเพื่อไม่ให้ น้ำไหลไป แม้นั้นใด เราบัญญัติครุธรรม ๘ ประการแก่ภิกษุณี เพื่อไม่ให้ภิกษุณีละเมิดตลอดชีวิต ฉะนั้นเหมือนกัน

๐ มหาปชาบดีโคตมีเถรีนิพพาน

พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จดำเนินจากเมืองพาราณสีต่อไปยังกรุงไวสาตี ขณะที่ประทับอยู่ ณ ภูฎาคาร ศาลา ปามหาวัน พระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรี พร้อมทั้งเหล่าภิกษุณีสาเกยานี ซึ่งพำนักอยู่ที่สำนักภิกษุณี ณ กรุงไวสาตี เข้าไปเฝ้าพระพุทธองค์ เพื่อกราบทูลลา นิพพาน กราบทูลว่าข้าแต่พระสุคต หม่อมฉันเป็นพระมารดาของพระองค์ ข้าแต่พระชिरเจ้าพระองค์ทรงเป็นพระบิดาของหม่อมฉัน ข้าแต่พระโลกนาถพระองค์ทรงเป็นผู้ ประทานพระสัทธรรมแก่หม่อมฉัน ข้าแต่พระโคตมหม่อมฉันอันพระองค์ให้ข้ามสาครคือภพแล้ว ข้าแต่พระ โอรส หม่อมฉันปรารถนาจะทิ้งร่างนี้เพื่อ นิพพาน ข้าแต่พระมหาวิระขอพระองค์โปรดอนุญาตแก่หม่อมฉันเถิด พระมหาปชาบดีโคตมีเถรี ได้ขอบพระเศียรลงแทบพระพุทธบาท กราบทูลว่าหม่อมฉันขอน้อมนมัสการ หม่อมฉันจักมรณะเป็นครั้งสุดท้าย หม่อมฉันจักไม่ได้เห็นพระองค์อีก หากโทษใด ๆ ของหม่อมฉันมีอยู่ ขอพระองค์ ได้โปรดกรุณาอดโทษแก่หม่อมฉันด้วยเถิด

ลำดับนั้นพระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรี ประกาศใน หมู่สงฆ์แล้วให้ว่าพระราหุล พระอานนท์ และพระ นันทะ ตรัสว่าลูกเอ๋ย แม่เมื่อหน้าอยู่ในร่างกายซึ่งเสมอด้วย ที่อยู่ของอสรพิษ เป็นที่พักของโรค เป็นเรือนร่างของ ทุกข์ เป็นที่โคจรของชราและมรณะ อาเกียรณ์* ด้วย มลทินโทษต่าง ๆ ปราศจากแก่นสารแม่จึงปรารถนา จะนิพพาน

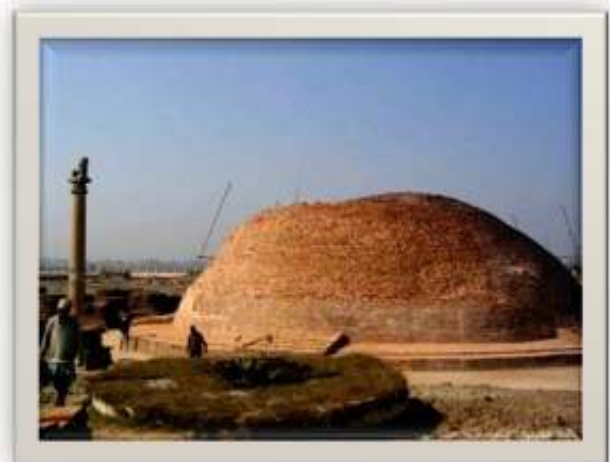
*อาเกียรณ์ = เกล็ดองกล่น เกล็ดองกลาด

พระพุทธองค์ตรัสว่า โคตมีคนพาลเหล่าใด สงสัยในการตรัสรู้ธรรมของสัตว์ทั้งหลาย เชอจงแสดงอิทธิ ฤทธิ์เพื่อให้คนพาลเหล่านั้นละทิฐิเสีย

พระนางมหาปชาบดีโคตมีพร้อมด้วยภิกษุณีทั้งหมดถวายบังคม แล้วได้แสดงปาฏิหาริย์วิจิตรหลายอย่าง ตามพระพุทธานุญาต แล้วพากันลงจากนภากาศ หมอบลงแทบพระยุคลบาทของพระบรมศาสดา กราบทูลว่านี่ เป็นการถวายบังคมครั้งสุดท้ายของหม่อมฉัน แล้วตรัสกับพระนันทเถระ พระราหุล และพระอานนท์ว่าพ่อจง รักษาพระพุทธศาสนาไว้ แม่เห็นพ่อครั้งนี้เป็นครั้งสุดท้าย แล้วกลับไปยังสำนักภิกษุณี เพื่อนิพพาน

พระบรมศาสดาพร้อมด้วยหมู่ชนเป็นอันมาก ได้เสด็จไปส่งพระมาตุจฉาจนถึงชุ่มประดู ครั้งนั้นได้เกิด แผ่นดินไหวใหญ่ไหว ทวยเทพพากันรำไห้ ฝนดอกไม้ตกลงจากอากาศ ขุนเขาก็กัมปนาทหวั่นไหว มหาสาครก็ ปั่นป่วน พระพุทธองค์ตรัสสั่งพระอานนท์ให้ประกาศแก่เหล่าภิกษุทราบถึงการนิพพานของพระเถรี เหล่าสงฆ์ ต่างก็มาประชุมกันเพื่อถวายพระเพลิง พระอานนท์ได้นำอัฐิธาตุ ของพระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรี บรรจุลงใน บาตรของพระเถรี นำมาถวายแด่พระพุทธองค์ พระองค์ทรงประคองพระธาตุไว้ในพระหัตถ์ ตรัสว่าสังขารมี สภาพไม่เที่ยง แม้โคตมีผู้เป็นใหญ่กว่าภิกษุณีทั้งปวงก็ยังคงต้องนิพพาน เปรียบเหมือนต้นไม้แม้จะใหญ่โตปานใด ก็จะต้องผุพังไปเมื่อถึงกาล พระพุทธองค์ตรัสสั่งให้บรรจุอัฐิธาตุของพระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรี ไว้ ณ สถานที่ถวายพระเพลิงนั้น

พระพุทธองค์เสด็จจรูญเวสาลี รวมหลายครั้ง ส่วนใหญ่จะเสด็จประทับที่กุฎาคารศาลา ในป่ามหา วัน ไกล์จรูญเวสาลี ได้ตรัสแสดงธรรมตอบปัญหา แก่ชาวเวสาลี ที่มาเข้าเฝ้าพระพุทธองค์ ในโอกาส และวาระต่างกัน ที่ป่ามหาวันนี้ เช่น สิหเสนาบดี เจ้า ลิจฉวี เจ้าสุนักขัตตะ เป็นต้น

ณ ป่ามทาววันนี้ พระพุทธองค์ประทานการบวชให้นางปชาบดีโคตมี พร้อมทั้งเหล่าสาวกอีก ๕๐๐ ซึ่งเดินทางจากกรุงกบิลพัสดุ์

พุทธบัญญัติเข้าพรรษา

สมัยนั้นเหล่าภิกษุพากันจาริกไปทุกฤดูกาล เหยียบย่ำข้าวกล้าในนา เบียดเบียนสัตว์เล็กมากมายให้ลำบาก ชาวบ้านต่างพากันตำหนิว่าแม้แต่นกก็ยังรู้จักทำรังในช่วงฤดูฝน เหตุใดสาวกของพระสมณโคตมจึงไม่พำนักอยู่กับที่ เทียวเดินเหยียบย่ำพืชพันธุ์ให้เสียหายเช่นนี้ พระพุทธองค์ทรงทราบจึงทรงบัญญัติกาลเข้าพรรษาไว้ ๒ ระยะดังนี้

ตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ ถึงวันเพ็ญเดือน ๑๑ เรียกว่า ปุริมิกา พรรษาต้น

ตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๙ ถึงวันเพ็ญเดือน ๑๒ เรียกว่า ปัจฉิมิกา พรรษาหลัง

ที่สถูปแห่งนี้มีเสาโอศกที่มีความสมบูรณ์ที่สุด แทบจะอยู่ในสภาพเดิม หัวสิงห์ไม่มีร่องรอยถูกทำลายจากฝีมือมนุษย์เลย แต่อาจจะมีร่องรอยของการเสื่อมสภาพตามธรรมชาติบ้าง มีภาพให้ดูกันหลาย ๆ มุม

สิ่งของแท้ต้องแลบนินิตนึ่ง จะเห็นได้ว่าหัวเสาเป็นหินคนละก้อนกับตัวเสา ขอให้ดูความปราณีตของงานแกะสลักหินในสมัยพระเจ้าอโศกว่ามีความโค้งมนอ่อนช้อยไม่แข็งกระด้าง

ทางด้านในของกฎการศาลายังมีพระคันธกฏี

และซากอาคารที่ทางรัฐบาลอินเดีย บรรยายว่าเป็น ซากอาคารที่อยู่ของภิกษุณีทั้งหลาย

อาคารนี้มีรูปทรงเป็นจตุรทิศ แปลกดีเหมือนกัน หลังจากนั้นพวกเราก็เดินทางต่อไปชมจุดสำคัญอื่น ๆ ของ

เมืองไวสาตี คนขับรถขับวนไปวนมาในเมืองไวสาตี จนถึงสถูปเก่าแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ประจำเมืองไวสาตี ถนนในเมืองไวสาตีนี้ แปลกดีนะครบวนไปวนมา

ปัจจุบันนี้สถูปนี้ไม่มีพระบรมธาตุแล้ว เพราะพระเจ้าอโศกได้มาขุดไปหมด เพื่อนำไปสร้างสถูปทั่วประเทศ อินเดีย

ภาพในหลังคาจึงเหลืออยู่เท่านี้ หลังคาที่เห็นนี้ชาวญี่ปุ่นเป็นผู้มาสร้างไว้ คงจะเห็นว่าอย่างน้อยก็เคยเป็นสถูปบรรจุพระบรมธาตุ ไม่ควรจะทำลายให้แตกแตกตาคสน เพราะหน้าฝนน้ำก็จะท่วมขังจะไม่สามารถมองเห็นซากสถูป

ด้านหน้าของทางเข้าสถูปประจำเมืองไวสาตี เป็นสระน้ำราชาภิเษกของกษัตริย์ลิจฉวี สระน้ำแห่งนี้เป็นสระศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อของเขา เป็นสระต้องห้ามประจำเมือง สำหรับราชตระกูลเท่านั้นที่จะใช้ทรงสนาน และก็นำน้ำมาประกอบพิธีมูรธาภิเษกเป็นกษัตริย์ด้วย

อีกฝั่งหนึ่งของสระเป็นสันติสถูป และวัดพุทธญี่ปุ่น ไม่มีที่พักรับ มีเพียงสถูปและที่พักสำหรับเจ้าหน้าที่เฝ้าดูแลสถูปเท่านั้น

สระนี้มีเรื่องราวน่าสนใจที่เกี่ยวกับพันธุละเสนาบดี พันธุละเสนาบดีเป็นราชกุมารของมัลลกะกษัตริย์ เมืองกุสินารา ซึ่งทางมัลลกะกษัตริย์ได้ส่งไปเล่าเรียนศิลปวิทยาที่เมืองตักกสิลา พร้อมกับราชกุมารอีก 2 พระองค์ สามพระกุมารไปศึกษาศิลปะในกรุงตักกสิลา พระกุมาร ๓ พระองค์เหล่านี้คือ “พระราชโอรสของพระเจ้ามหาโกศลในพระนครสาวตีพระนามว่าปเสนทิกุมาร พระกุมารของเจ้าลิจฉวีในพระนครเวสาตีพระนามว่ามหาติ โอรสของเจ้ามัลลละในพระนครกุสินาราพระนามว่าพันธุละ” เสด็จไปนครตักกสิลา เพื่อเรียนศิลปะในสำนักอาจารย์ทิสปาโมกษ์ มาพบกันที่ศาลานอกพระนคร ต่างก็ถามถึงเหตุที่มาตระกูล และพระนามของกันและกันแล้ว เป็นพระสหายกัน ร่วมกันเข้าไปหาอาจารย์ ต่อกาลไม่นานนักก็เรียนศิลปะสำเร็จ จึงกราบลาอาจารย์พร้อมกัน เสด็จออกจาก (กรุงตักกสิลา) “ได้ไปสู่ที่อยู่ของตน ๆ

พันธุละกุมารกลับสู่เมืองของตนก็ได้แสดงวิชาพันดาบให้แก่ราชตระกูลได้ชม เมื่อพวกตระกูลมัลลราชกล่าวว่า “ขอพันธุละกุมารจงฟันไม้ไผ่เหล่านี้” ดังนี้แล้วได้กระโดดขึ้นไปยังอากาศ (สูง) ถึง ๘๐ ศอก เอาดาบฟันไม้ไผ่ ๖๐ ลำที่พวกเจ้ามัลลเอาไม้ไผ่ ๖๐ ลำใส่ซี้เหล็กในท่ามกลาง แล้วให้ยกขึ้นตั้งไว้ (ขาดกระเด็น) ไปแล้ว พันธุละกุมารนั้นได้ยินเสียงดัง “กริก” ของซี้เหล็กในมัดสุดท้าย จึงถามว่า “นี่อะไร ?” พอได้ยินว่าเขาเอาซี้เหล็กใส่ในไม้ไผ่ทุกมัดแล้ว จึงทิ้งดาบร้องไห้พลางพูดว่า “บรรดาญาติและเพื่อนของเราประมาณเท่านี้ แม้แต่คนเดียวซึ่งเป็นผู้มีความสันทนาในเรา มิได้มีญาติผู้ใดบอกเหตุนี้แก่เราก็คงหาว่า ถ้าเราพึงรู้ไซ้รู้ พึงฟันไม้ให้เสียงซี้เหล็กดังขึ้นเลย” แล้วทูลแก่พระชนนีและพระชนกว่า “หม่อมฉันจักมาเจ้ามัลลเหล่านี้แม้ทั้งหมดแล้ว ครองราชสมบัติ” อันพระชนนีและพระชนกห้ามแล้ว โดยประการต่าง ๆ เป็นต้นว่า “ลูกเอ๋ย นี่เป็นราชประเพณี เจ้าจะทำอย่างนั้นไม่ได้” พันธุละกุมาร จึงทูลว่า “ถ้ากระนั้นหม่อมฉันจักไปสู่สำนักเพื่อนของหม่อมฉัน” ดังนี้ ได้เสด็จไปเมืองสาวัตถีแล้ว

พระเจ้าปเสนทิทรงทราบการเสด็จมาของพันธุละนั้น ก็ทรงต้อนรับ เชิญให้เสด็จเข้าพระนครด้วยสักการะใหญ่แล้ว ทรงตั้งไว้ในตำแหน่งเสนาบดี พันธุละเสนาดินนั้นให้เชิญพระชนนีและพระชนกมาพักอาศัยอยู่ในเมืองสาวัตถีนั้นนั้นแล ภรรยาของพันธุละเสนาดิชื่อมัลลิกาซึ่งเป็นพระธิดาของเจ้ามัลลในกุนีนาธานคร ไม่คลอศบุตรสิ้นกาลนาน

ต่อมาพันธุละเสนาดิส่งนางไปว่า “เจ้าจงไปสู่เรือนแห่งตระกูลของตนเสียเถิด” นางคิดว่า “เราจักเฝ้าพระศาสดาแล้วจึงไป” จึงเข้าไปยังพระเชตวัน ยืนถวายบังคมพระเศวตาคต อันพระเศวตาคตตรัสถามว่า “เธอจะไป ณ ที่ไหน?” กราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สามีส่งหม่อมฉันไปสู่เรือนแห่งตระกูล”

พระศาสดา เพราะเหตุไร ?

นาง. นี่ย่า หม่อมฉันเป็นหมัน ไม่มีบุตร

พระศาสดา ถ้าอย่างนั้นกิจคือการไปไม่มี จงกลับเสียเถิด

นางดีใจ ถวายบังคมพระศาสดา กลับไปสู่เรือน เมื่อสามีถามว่า “กลับมาทำไม ?”

ตอบว่า “พระทศพลให้ฉันกลับ” พันธุละคิดว่า “พระทศพลทรงเห็นการณ์ไกล จักเห็นเหตุนี้” จึงรับไว้ ต่อมาไม่นานนักนางก็ตั้งครรภ์ เกิดแพ้ท้อง

พันธุละ แพ้ท้องอะไร ?

นาง. นายฉันใครจะลงอาบ แล้วคิมน้ำควรรคิมในสระโบกขรณี อันเป็นมงคล ในงานอภิเษกแห่งคณะราชตระกูลในนครไพศาลี

พันธุละกล่าวว่า “ดีละ” แล้วถือธนูอันบุคคลพึงโค้งด้วยเรียวแรงของบุรุษพันหนึ่งอุ้มนางขึ้นรถ ออกจากเมืองสาวัตถี ขับรถเข้าไปสู่ เมืองไวยาติ ก็ที่อยู่อาศัยของเจ้าลิจฉวินามว่ามหาล มีอยู่ ณ ที่ใกล้ประตูนั้นแล พอท่านได้ยินเสียงรถกระทบธรณีประตูก็รู้ว่า “เสียงรถของพันธุละ” จึงกล่าวว่า “วันนี้ ภัยจะเกิดแก่พวกเจ้าลิจฉวิน”

การอารักขาสระโบกขรณี แข็งแรงทั้งภายในและภายนอก เบื้องบนเขาจึงชายโลหะ แม้นกก็ไม่มีโอกาสเข้ามาได้ ฝ่ายพันธุละเสนาบดีลงจากรถ เขียนพวกมนุษย์ผู้รักษาด้วยหาวให้หลบหนีไป แล้วตัดชายโลหะให้ภริยาอาบแล้ว แม้นตนเองก็อาบในภายในสระโบกขรณีแล้ว อุ้มนางขึ้นรถอีกออกจากพระนคร ขับไปโดยทางที่มาแล้วนั้นแล

พวกเจ้าหน้าที่ผู้รักษาประตู ทูลเรื่องแก่พวกเจ้าลิจฉวี พวกเจ้าลิจฉวีก็รีบเสด็จขึ้นรถ ๕๐๐ คัน ขับออกไปด้วยเจตนาว่า “จักจับเจ้ามลละชื่อพันธุละ” ได้แจ้งเรื่องนั้นแก่เจ้ามหา

เจ้ามหาตรัสว่า “พวกท่านอย่าเสด็จไปเพราะเจ้าพันธุละนั้นจักมาพวกท่านทั้งหมด” แม้เจ้าลิจฉวีเหล่านั้นก็ยังตรัสว่า “พวกข้าพเจ้าจักไปให้ได้” เจ้ามหาตรัสว่า “ถ้ากระนั้นพวกท่านทรงเห็นที่ ๆ ล้อรถจมลงไปสู่แผ่นดินจนถึงคุมแล้วก็พึงเสด็จกลับ เมื่อไม่กลับแต่นั้นจักได้ยินเสียงราวกับสายอสนีบาตข้างหน้า พึงเสด็จกลับจากที่นั่น เมื่อไม่กลับแต่นั้นจักเห็นช่องว่างในแอกรถของพวกท่าน พึงกลับแต่ที่นั่นทีเดียว อย่าได้เสด็จไปข้างหน้าเป็นอันขาด”

เจ้าลิจฉวีเหล่านั้น ไม่เสด็จกลับตามคำของเจ้ามหา พากันติดตามพันธุละเรื่อยไป นางมลลิกาเห็นแล้วจึงกล่าวว่า นาย รถมทั้งหลายย่อมปรากฏ” พันธุละกล่าวว่า “ถ้ากระนั้น ในเวลารถปรากฏเป็นคันเดียวกันทีเดียว เจ้าพึงบอก”

ในกาลเมื่อถึงทางแคบรถทั้งหมดปรากฏเป็นคันเดียวกัน นางจึงบอกว่า “นาย งอนรถปรากฏเป็นคันเดียวกันทีเดียว” พันธุละกล่าวว่า “ถ้ากระนั้น เจ้าจงจับเชือกเหล่านี้” แล้วให้เชือกแก่นางยืนตรงอยู่บนรถ โกงธนูขึ้นล้อรถจมลงไปสู่แผ่นดินถึงคุม เจ้าลิจฉวีทรงเห็นที่นั่นแล้วก็ยังไม่เสด็จไป เจ้าพันธุละไปได้หน่อยหนึ่งก็คิดสายธนูเสียงสายธนูนั้นได้เป็นประหนึ่งอสนีบาต เจ้าลิจฉวีเหล่านั้นก็ยังไม่เสด็จกลับแม้จากที่นั่นยังเสด็จติดตามไปอยู่นั้นแล

พันธุละยืนอยู่บนรถนั้นแล ยิ่งลูกศรไปลูกหนึ่ง ลูกศรนั้นทำอนรถ ๕๐๐ คันให้เป็นช่องแล้วแทงทะลุเกราะพระราชาทิ้ง ๕๐๐ แล้วจมลงไปแผ่นดิน เจ้าลิจฉวีเหล่านั้นไม่รู้ว่าตนถูกลูกศรแทง แล้วตรัสว่า “เฮ้ย หยุดก่อน เฮ้ยหยุดก่อน” ยังเสด็จติดตามไปนั้นแล

พันธุละเสนาบดีหยุดรถแล้วกล่าวว่า “พวกท่านเป็นคนตาย ชื่อว่าการรบของข้าพเจ้า กับคนตาย ทั้งหมดย่อมไม่มี”

เจ้าลิจฉวี. ชื่อว่าคนตาย ไม่เหมือนเรา

พันธุละ. ถ้ากระนั้น พวกท่านจงแก้เกราะของคนหลังทั้งหมดดู

พวกเจ้าลิจฉวีเหล่านั้นให้แก้แล้ว เจ้าลิจฉวีองค์นั้น ล้มลงสิ้นชีพิตักษัยในขณะที่แก้เกราะออกแล้วนั่นเอง ที่นั่น พันธุละจึงกล่าวแก่เจ้าลิจฉวีเหล่านั้นว่า “พวกท่านแม่ทั้งหมด ก็เหมือนกันเสด็จไปเรือนของคนแล้ว จึงจัดสิ่งทีควรจัด พร่ำสอนลูกเมียแล้วแก้เกราะออก”

เจ้าลิจฉวีเหล่านั้นกระทำอย่างนั้น ทุก ๆ องค์ก็ถึงชีพิตักษัย นั่งรถเลยสระนี้ไปอีกนิกก็จะถึงวัดไทยไวยา

ลิ ซึ่งเมื่อปีที่แล้วสร้างเสร็จบางส่วนแต่ก็มีความพร้อมพอสมควรในการที่คนไทยจะไปขอพักที่นั่น ที่สำคัญมีแม่ครัวไทยที่ทำอาหารเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง ผู้ที่ไปพักหรือแวะเข้าไปขอรับประทานอาหารที่นั่น

ผมไปที่นั่นตั้งแต่อาคารยังสร้างไม่เสร็จ วัดนี้มีพระอาจารย์ฉลอง ซึ่งเป็นพระธรรมทูตประจำอยู่ที่วัดไทยพุทธคยา มาเป็นผู้ดำเนินการก่อสร้างและเป็นเจ้าอาวาสที่นี่ท่านเป็นผู้ที่มีความทุ่มเทให้กับคนไทยจริงๆ ตามปกติท่านช่วยงานก่อสร้างอยู่ที่วัดไทยพุทธคยาอยู่แล้ว แลผมยังปลื้มเวลามาคุมการก่อสร้างที่นี่ด้วย ต้องเที่ยวไปเที่ยวมาอยู่ระหว่างพุทธคยา-ราชคฤห์-ไวสาตี วันนี้ไปเจอที่คยา อ้าวอีกวันหนึ่งไปเจอที่ไวสาตี

พระอาจารย์ฉลองท่านอยู่ที่อินเดียมานาน ขนาดที่ว่าสามารถพูดสุนทรพจน์เป็นภาษาฮินดีได้ ไม่ธรรมดาครับท่านนี้ ท่านบอกว่าที่นี่ปราบเซียนจริง ๆ ขนาดท่านเจ้าคุณกุสินารายังไม่ส่งใครมาทำงานที่นี่เลย คงจะเกี่ยวกับมีทั้งคนงานที่คุ้ยยาก และก็น่าจะมีพวกลักเล็กขโมยน้อยเต็มไปหมด รุนแรงกว่าที่สาวัดถีอีก ทำงานในอินเดียที่น่าเห็นใจจริง ๆ

นี่เป็นภาพเมื่อ 2 ปีก่อน ช่าง ๆ วัดไทยไวสาตีเป็นวัดพุทธศรีลังกา เมื่อปีที่แล้วพวกเราต้องไปพักที่นั่น เนื่องจากที่วัดไทยไวสาตีมีคนไทยมาพักเต็ม นี่ขนาดผมจองที่เอาไว้ก่อนนะครับ บังเอิญไปเจอกับคณะใหญ่ก็เลยต้องไปพึ่งวัดศรีลังกา แต่ไม่เป็นไรหรอกครับ เพราะว่าตื่นเช้ามาก็ไปกินข้าวที่วัดไทย ไม่มีปัญหาครับ ลูกันให้ดีเป็นวัดที่พวกเราโดนหลอกกันทุกคนในคืนวันนั้น

ปีนี้อย่างที่ว่าผมไม่อยากจะโดนหลอกอีกก็เลย ต้องขอมั่งรถต่อมาพักที่โรงแรมในเมืองปัตนะ ซึ่งก็ต้องนั่งรถมาอีกประมาณ 2 ชั่วโมง ไวสาตีคือเมืองหลวงของอาณาจักรวัชชี หนึ่งใน ๑๖ แคว้นของชมพูทวีป เรียกกันหลายชื่อว่าไวสาตี ไพสาตี หรือเวสาตีก็ได้ ในสมัยพุทธกาลเคยเป็นศูนย์กลางการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาที่สำคัญยิ่งอีกแห่งหนึ่ง พระพุทธองค์เสด็จเยี่ยม

เวสาลีครั้งแรกในพรรษา ๕ เมื่อ ไวยาสิประสพทุกภิกขภัยและฉาตภักย์ร้ายแรง ปัจจุบันเหลือไว้เป็นซากโบราณสถานที่ตำบลบาสาร์ห (Basarh) แห่งจังหวัดไวยาสิ ห่างจาก หชิปู้ร์ ๓๕ กม.

จดหมายเหตุไวยาสิ

หลวงจีนถังซัมจั๋งกล่าวไว้ในจดหมายเหตุว่า อาณาจักรไวยาสิมีเนื้อที่ ๕,๐๐๐ ลี้เป็นถิ่นอุดมสมบูรณ์ ประชาชนมีความซื่อสัตย์ มีรายได้ดี รักการศึกษา ได้พบสิ่งก่อสร้างทางพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนร้อยละ ใหญ่ปรักหักพังรกร้าง ใกล้เคียง ๆ เมืองยังมีวัดอยู่วัดหนึ่งมีพระไม่กึ่งรูปอยู่ในสายสมมุติภิกษุ ท่านได้ไปเยี่ยมวัด เสวตปุระ มีนักบวชฝ่ายมหายานอาศัยอยู่ ได้พบที่บรรจุพระธาตุของพระอานนท์ดังที่กล่าวแล้วด้วย หลังจากที่หลวงจีนเขียนจดได้ไปมาแล้ว สถานการณ์พระพุทธศาสนาในเมืองไวยาสิ เป็นที่ทราบได้น้อยมาก

เรื่องราวของเมืองไวยาสิมีประวัติความเป็นมาดังนี้

ดังได้สดับมาพระอัครมเหสีของพระเจ้ากรุงพาราณสีทรงพระครรภ์ พระนางทรงทราบแล้วก็ได้กราบทูลพระราชินีให้ทรงทราบ พระราชินีพระราชทานเครื่องบริหารพระครรภ์ พระนางได้รับบริหารพระครรภ์มาเป็นอย่างดี ก็เสด็จเข้าสู่เรือนประสูติในเวลาพระครรภ์แก่ เหล่าท่านผู้มีบุญยอมออกจากครรภ์ในเวลาใกล้รุ่ง ก็ในบรรดาท่านผู้มีบุญเหล่านั้น พระอัครมเหสีพระองค์นั้นก็เป็นผู้มีบุญพระองค์หนึ่ง ด้วยเหตุนี้ เวลาใกล้รุ่ง พระนางก็ประสูติขึ้นเนื้อ เสมือนดอกชบาที่มีพื้นกลีบสีแดงดังครั้ง ต่อจากนั้นพระเทวีพระองค์อื่น ๆ ก็ประสูติพระโอรสเสมือนรูปทอง พระอัครมเหสีประสูติขึ้นเนื้อ ดังนั้นพระนางทรงดำริว่า “เสียงติเตียนจะพึงเกิดแก่เรา ต่อเบื้องพระพักตร์ของพระราชินี” เพราะทรงกลัวการติเตียนนั้น จึงทรงสั่งให้ใส่ขึ้นเนื้อนั้นลงในภาชนะใบหนึ่ง เภาภาชนะอีกใบหนึ่งครอบปิดไว้ ประทับตราพระราชลัญจกรแล้ว ให้ลอบไปตามกระแสแม่น้ำคงคา

พอเจ้าหน้าที่ทั้งหลายทิ้งลงไป เทวดาทั้งหลายก็จัดการอารักขา ทั้งเอายมหาหิงคุ์จาร์ริกแผ่นทองผูกติดไว้ที่ภาชนะนั้นว่าพระราชโอรสธิดาของพระอัครมเหสีแห่งพระเจ้ากรุงพาราณสี ต่อมาภาชนะนั้นมิได้ถูกภัยคือคลื่นรบกวนก็ลอบไปตามกระแสแม่น้ำคงคา

สมัยนั้นดาบสรูปหนึ่งอาศัยครอบครัวของคนเลี้ยงโค อยู่ใกล้ฝั่งแม่น้ำคงคา เข้ารู้ดาบสรูปนั้นก็ลงสู่แม่น้ำคงคาแลเห็นภาชนะนั้นลอยมาก็ถือเอาด้วยบังสุกุลสัญญา ด้วยเข้าใจว่าเป็นของที่เขาทิ้งแล้ว ต่อมาก็แลเห็นแผ่นจารึกอักษรและตราพระราชลัญจกร ก็แก้ออกเห็นขึ้นเนื้อนั้น ครั้นเห็นแล้วดาบสรูปนั้นก็คิดว่าเห็นทีจะเป็นสัตว์เกิดในครรภ์ ดังนั้นจึงไม่เนาหมิ่นก็นำขึ้นเนื้อนั้นไปยังอาศรมวางไว้ในที่สะอาด

ล่วงไปครึ่งเดือน ขึ้นเนื้อก็แยกเป็น ๒ ชิ้น ดาบสเห็นแล้วก็วางไว้อย่างดี ต่อจากนั้นล่วงไปอีกครั้งเดือน ขึ้นเนื้อแต่ละชิ้นก็เกิดปมขึ้นละ ๕ สาขาเพื่อเป็นมือเท้าและศีรษะ ดาบสก็บรรจงวางไว้เป็นอย่างดีอีก ต่อมาอีกครั้งเดือนขึ้นเนื้อขึ้นหนึ่งก็เป็นทารกเสมือนรูปทอง อีกขึ้นหนึ่งก็เป็นทารก ดาบสเกิดความรักดังบุตรในทารกทั้งสองนั้น นำนมก็บังเกิดจากหัวนมแม่มือของดาบสนั้น ตั้งแต่นั้นมาดาบสได้นำนมและอาหารมาที่บริโภค

อาหาร หยอดน้ำนมในปากของทารกทั้งสอง สิ่งใด ๆ เข้าไปในท้องของทารกนั้น สิ่งนั้น ๆ ทั้งหมดก็จะแลเห็นเหมือนเข้าไปในภาชนะทำด้วยแก้วมณี ทารกทั้งสองไม่มีผิวอย่างนี้ แต่อาจารย์พวกอื่น ๆ กล่าวว่ามีผิวของทารกทั้งสองนั้นใสถึงกันและกัน เหมือนดูกร้อยด้ายวางไว้ ทารกเหล่านั้นจึงปรากฏชื่อว่าลิจจวิเพราะไม่มีผิว หรือเพราะมีผิวใสด้วยประการฉะนี้

ดาบสเลี้ยงทารกพอตะวันขึ้นก็เข้าบ้านแสวงหาอาหาร ตอนสาย ๆ ก็กลับ คนเลี้ยงโคทั้งหลายรู้ถึงการชวนขายนั่นของดาบสนั้น ก็กล่าวว่าท่านเจ้าข้า การเลี้ยงทารกเป็นกังวลห่วงใยของเหล่านักบวช ขอท่าน โปรดให้ทารกแก่พวกเราเถิด พวกเราจะช่วยกันเลี้ยง ขอท่าน โปรดทำกิจกรรมของท่านเถิด ดาบสก็ยอมรับ

วันรุ่งขึ้นพวกคนเลี้ยงโคก็ช่วยกันทำหนทางให้เรียบแล้ว โรอยทรายยกทรงมีดนตรีบรรเลงพากันมายังอาศรม ดาบสกล่าวว่าทารกทั้งสองมีบุญมาก พวกท่านจงช่วยกันเลี้ยงให้เจริญวัยด้วยความไม่ประมาท ครั้นให้เจริญวัยแล้วจงจัดการอวาทวิวาหกันและกัน ให้พระราชาทรงยินดีด้วยปัญจโครส จงเลือกหาภูมิภาคประเทศช่วยกันสร้างพระนครขึ้น จงอภิเษกพระกุมารเสีย ณ ที่นั้น แล้วมอบทารกให้พวกคนเลี้ยงโครับคำแล้วก็นำทารกไปเลี้ยงดู ทารกทั้งสองเจริญเติบโตก็เล่นการเล่นใช้มือบ้างเท้าบ้างทุบตีพวกเด็กลูกของคนเลี้ยงโคอื่น ๆ ในที่ทะเลาะกัน เด็กลูกคนเลี้ยงโคเหล่านั้นก็ร้องให้ ถูกมารดาบิดาถามว่าร้องให้ทำไม ก็บอกว่าเจ้าเด็กไม่มีพ่อแม่ที่ดาบสเลี้ยงเหล่านี้ข่มเหงเรา แต่นั้นมารดาบิดาของเด็กเหล่านั้นก็กล่าวว่า ทารกสองคนนี้ชอบข่มเหงให้เด็กอื่น ๆ เด็กอื่นจะไม่สงเคราะห์มันละเว้นมันเสีย เขาว่าตั้งแต่ขึ้นมาประเทศที่นั่นจึงถูกเรียกว่าวัชชีขนาด ๓๐๐ โยชน์

ครั้งนั้นพวกคนเลี้ยงโคทำพระราชาทรงยินดี แล้วเลือกเอาประเทศที่นั่น สร้างพระนครลงในประเทศนั้น แล้วอภิเษกพระกุมารซึ่งพระชนม์มได้ ๑๖ พรรษา ตั้งเป็นพระราชาก็ได้ทำการวิวาหมงคลกับทาริกาของพระองค์ ได้วางกติกา กฎเกณฑ์ไว้ว่าจะไม่นำทาริกามาจากภายนอก และไม่ให้นำทาริกามาจากที่นี้แก่ใคร ๆ โดยการอยู่ร่วมกันครั้งแรกของพระกุมารกุมารีนั่นก็เกิดทารกหนึ่งเป็นธิดา ๑ โอรส ๑ โดยอาการอย่างนี้ก็เกิดเป็นคู่ ๆ ถึง ๑๖ ครั้ง แต่นั้นเมื่อทารกเหล่านั้นเจริญวัยโดยลำดับ นครนั้นก็ไม่มีพอที่จะบรรจุอารามอุทยาน สถานที่อยู่บริวารและสมบัติ จึงล้อมรอบด้วยประการ ๓ ชั้น ระหว่างคาวุต หนึ่ง ๆ เพราะนครนั้นถูกขยายกว้างออกบ่อย ๆ จึงเกิดนามว่าไวยาสินี้แล เกิดภัย ๓

อย่างในเมืองไวยาสิ

ความพิสดารว่าในสมัยหนึ่งเมืองไวยาสิได้เป็นเมืองมั่งคั่งกว้างขวางมีชนมากมีมนุษย์ก็อ่อนกล่น ก็ในเมืองไวยาสินี้ได้มีกษัตริย์ครอบครองราชสมบัติ ตามวาระกันถึงเจ็ดพันเจ็ดร้อยพระองค์ ปราสาทเพื่อประ

โยชน์เป็นที่ประทับของกษัตริย์เหล่านั้น ก็มีประมาณเท่านั้นเหมือนกัน เรือนยอดก็มีประมาณเท่านั้นเหมือนกัน สถานที่รื่นรมย์และสระ โบกขรณี เพื่อประโยชน์เป็นที่ประทับอยู่ในพระราชอุทยาน ก็ได้มีประมาณเท่านั้นเหมือนกัน

โดยสมัยอื่นอีกเมืองไวยาสิได้นั้นได้เป็นเมืองมีภิกษาหาได้ยากข้าวกล้าเสียหาย ทีแรกพวกมนุษย์ที่ขัดสนในเมืองไวยาสิได้นั้นได้ตายแล้ว เพราะโทษคือความหิว พวกอมมนุษย์ก็เข้าไปสู่พระนคร เพราะกลิ่นซากศพของมนุษย์เหล่านั้น อันเขาทิ้งไว้ในที่นั้น ๆ มนุษย์ทั้งหลายได้ตายมากกว่ามาก เพราะอุปัทวะที่เกิดจากอมมนุษย์ย้อหิว ตกโรคเกิดขึ้นแก่สัตว์ทั้งหลาย เพราะความปฏิกูลด้วยกลิ่นศพแห่งมนุษย์เหล่านั้น

ภัย ๓ อย่าง คือ “ภัยเกิดแต่ภิกษาหาได้ยาก ๑ ภัยเกิดแต่อมมนุษย์ ๑ ภัยเกิดแต่โรค ๑” เกิดขึ้นแล้วด้วยประการฉะนี้

ชวานครประชุมกันแล้ว กราบทูลพระราชว่า “มหाराช ภัย ๓ อย่างเกิดขึ้นแล้วในพระนครนี้ ในกาลก่อนแต่กาลนี้จนถึงพระราชชัน ๗ ชื่อว่าภัยเห็นปานนี้ไม่เคยเกิดขึ้นแล้ว เพราะว่าในรัชกาลของพระราชผู้ทรงธรรมทั้งหลาย ภัยเห็นปานนี้ย่อมไม่เกิดขึ้น”

พระราชารับสั่งให้ทำการประชุมชนทั้งปวงในท้องพระโรงแล้ว ตรัสว่า “ถ้าว่าความไม่ทรงธรรมของเรามีอยู่ไซ้ร้ ท่านทั้งหลายจงตรวจดูซึ่งเหตุนี้” ชาวเมืองไวยาสิตรวจดูประเพณีทุกอย่าง ไม่เห็นโทษอะไร ๆ ของพระราช จึงกราบทูลว่า “มหाराช โทษของพระองค์ไม่มี” จึงปรึกษากันว่า “อย่างไรหนอแลภัยของพวกเรานี้พึงถึงความสงบ?”

บรรดาชนเหล่านั้น เมื่อบางพวกกล่าวว่า “ภัยพึงถึงความสงบด้วยการพลีกรรม ด้วยการบวงสรวง ด้วยการกระทำมงคล” ชนเหล่านั้นทำพิธีนั้นทั้งหมดก็ไม่อาจป้องกันได้

ชนพวกอื่นกล่าวกันอย่างนี้ว่า “ครุทั้ง ๖ มีอานุภาพมาก พอเมื่อครุทั้ง ๖ มาในที่นี้แล้วภัยพึงสงบไป” อีกพวกหนึ่งกล่าวว่า “พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นแล้วในโลก อันพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้นมีฤทธิ์มากมีอานุภาพมาก ทรงแสดงธรรมเพื่อประโยชน์แก่สรรพสัตว์ เมื่อพระองค์เสด็จมาในที่นี้แล้วภัยเหล่านี้พึงถึงความสงบได้” ชนแม่ทุกจำพวกชอบใจถ้อยคำของชนเหล่านั้นแล้วกล่าวว่า “เดี๋ยวนี้พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้นประทับอยู่ ณ ที่ไหนหนอแล?”

ชาวเมืองไวยาสิให้ไปทูลเชิญพระศาสดา ก็ในกาลนั้นเมื่อคติเป็นที่เข้าจำพรรษาใกล้เข้ามาแล้วพระศาสดาทรงประทานปฎิญาแก่พระเจ้าพิมพิสาร แล้วเสด็จอยู่ในพระเวฬุวัน ก็โดยสมัยนั้นเจ้าลิจฉวีพระนามว่ามหาสิทธิทรงบรรลุโศคาปัตติผล พร้อมด้วยพระเจ้าพิมพิสารในสมาคมแห่งพระเจ้าพิมพิสาร ประทับนั่งในที่ใกล้แห่งบริษัทนั้น ชาวเมืองไวยาสิเตรียมบรรณาการใหญ่ ส่งเจ้ามหาลิจฉวีและบุตรของปุโรหิตไปด้วยสั่งว่า “ท่านทั้งหลายจงยังพระเจ้าพิมพิสารให้ยินยอมแล้ว นำพระศาสดามาในพระนครนี้” เจ้ามหาลิจฉวีและบุตรปุโรหิตเหล่านั้นไปแล้ว ถวายบรรณาการแด่พระราช กราบทูลความเป็นไปนั้นให้ทรงทราบแล้วอ่อนวอนว่า “มหाराช ขอพระองค์ทรงส่งพระศาสดาไปยังพระนครแห่งข้าพระองค์”

พระราชชาติว่า “ท่านทั้งหลายจงรู้เอาเองเถิด” แล้วไม่ทรงรับ (บรรณาการนั้น) จนเหล่านั้นเข้าไปเฝ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าถวายบังคมแล้ว ทูลอ้อนวอนว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในเมืองไวยาสิเกิดภัย ๓ อย่าง เมื่อพระองค์เสด็จไปภัยเหล่านั้นก็จักสงบ เจริญเสด็จเถิดพระเจ้าข้า”

พระศาสดา ทรงสดับคำของชนเหล่านั้น แล้ว ทรงใคร่ครวญอยู่ที่ทรงทราบว่ “ในเมืองไวยาสิ เมื่อเราสวรรคตบุตร อาชญาจักแผ่ไปตลอด แสนโกฏิจักรวาล ในกาลจบพระสูตรการบรรลุกรรม จักมีแก่สัตว์แปดหมื่นสี่พัน ภัยเหล่านั้นก็จักสงบไป” แล้วทรงรับถ้อยคำของชนเหล่านั้น พระศาสดาเสด็จเมืองไวยาสิ

พระเจ้าพิมพิสารทรงสดับข่าวว่า “นัยว่า พระศาสดาทรงรับการเสด็จไปยังเมืองไวยาสิ” แล้วรับสั่งให้ทำการป่าวร้องในพระนครเข้าไปเฝ้า

พระศาสดา ทูลถามว่า “พระองค์ทรงรับการเสด็จไปเมืองไวยาสิหรือ พระเจ้าข้า ?” เมื่อพระศาสดาตรัสว่า “ขอถวายพระพร มหาบพิตร” ทูลว่า “ถ้ากระนั้นขอพระองค์ทรงรอก่อน พระเจ้าข้า ข้าพระองค์จัดแจงหนทางก่อน” แล้วรับสั่งให้ปราบพื้นที่ ๕ โยชน์ในระหว่างกรุงราชคฤห์และแม่น้ำคงคา (ต่อกัน) ให้สม่าเสมอ ให้จัดแจงวิหารไว้ในที่โยชน์หนึ่ง ๆ จึงกราบทูลกาลเป็นที่เสด็จไปแต่พระศาสดา

ครั้งนั้นพระศาสดาเสด็จเดินทางกับภิกษุ ๕๐๐ รูป พระราชารับสั่งให้โปรยดอกไม้ ๕ สีโดยส่วนสูงประมาณเพียงเข่า ในระหว่างโยชน์หนึ่ง ๆ แล้วให้ยกธงชัยธงแผ่นผ้าและต้นกล้วยเป็นต้น ให้กั้นเสวตฉัตร ๒ คันซ้อนกันแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า กั้นเสวตฉัตรแก่ภิกษุรูปละคัน ๆ พร้อมทั้งบริวาร ทรงทำบูชาด้วยดอกไม้และของหอมเป็นต้น ทรงอาราธนาพระศาสดาให้ประทับอยู่ในวิหารแห่งหนึ่ง ๆ ถวายมหาทานแล้ว ให้เสด็จถึงฝั่งแม่น้ำคงคาโดย ๕ วัน ทรงประดับเรือในที่นั้น พลาทงส่งข่าวไปแก่ชาวเมืองไวยาสิว่า “ชาวเมืองไวยาสิจงจัดแจงหนทางทำการรับรองพระศาสดาเถิด”

ชาวเมืองไวยาสิจัดการต้อนรับพระศาสดา ชาวเมืองไวยาสิเหล่านั้นคิดว่า “เราทั้งหลายจักทำการบูชาวิคุณ (๒ เท่า) แล้วปราบพื้นที่ประมาณ ๓ โยชน์ ในระหว่างเมืองไพศาลีและแม่น้ำคงคา (ต่อกัน) ให้สม่าเสมอ แล้วเตรียมเสวตฉัตรซ้อน ๆ กัน ด้วยเสวตฉัตรเพื่อพระผู้มีพระภาคเจ้า ๔ คัน เพื่อภิกษุรูปละ ๒ คัน ทำการบูชาอยู่ได้มายืนอยู่ที่ฝั่งแม่น้ำคงคาแล้ว

พระเจ้าพิมพิสารทรงขนานเรือ ๒ ลำให้ทำพลับพลา ให้ประดับด้วยพวงดอกไม้เป็นต้น ปลูกพุทธรักษาสำเร็จด้วยรัตนะทุกอย่างไว้ พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับนั่งบนพุทธรักษาสนั่นนั้น แม้ภิกษุทั้งหลายก็ขึ้นสู่เรือนั่งแวดล้อมพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว

พระราชารเมื่อตามส่งเสด็จลงไปสู่น้ำประมาณเพียงพระศอ กราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จมาตราบใด หม่อมฉันจักอยู่ที่ฝั่งแม่น้ำคงคานี้แน่แหละตราบนั้น” ส่งเรือไปแล้วก็เสด็จกลับพระศาสดาเสด็จไปในแม่น้ำคงคา ล้นทางไกลประมาณ โยชน์หนึ่ง จึงถึงแดนของชาวเมืองไวสาตี

เจ้าลิจฉวีทั้งหลายทรงต้อนรับพระศาสดา ลุยน้ำประมาณเพียงพระศอนำเรือเข้ายังฝั่งแล้ว เชิญเสด็จพระศาสดาให้ลงจากเรือ พอเมื่อพระศาสดาเสด็จขึ้นจากเรือ เขยิบฝั่งแม่น้ำเท่านั้น มหาเมฆตั้งขึ้นยังฝนโบกขรพรรษาให้ตกแล้ว ในที่ทุก ๆ แห่งน้ำประมาณเพียงเข้าเพียงขาเพียงสะเอวเป็นคั่น ไหลบ่าพัดพาเอาซากศพทั้งปวงให้เข้าไปในแม่น้ำคงคาแล้ว ภูมิภาคได้สะอาดแล้ว

เจ้าลิจฉวีทั้งหลายทูลให้พระศาสดาประทับอยู่ในที่โยชน์หนึ่ง ๆ ถวายมหาทานทำการบูชาให้เป็น ๒ เท่า นำเสด็จไปสู่เมืองไวสาตีโดย ๓ วัน ท้าวสักกเทวราชอันหมู่เทวดาแวดล้อมได้เสด็จมาแล้ว อมนุษย์ทั้งหลายหนีไปโดยมาก เพราะเทวดาทั้งหลายผู้มีศักดิ์ใหญ่ประชุมกันแล้ว

พระศาสดาประทับยืนที่ประตูพระนครในเวลาเย็น ตรัสเรียกพระอานนทเถระมาแล้วตรัสว่า “อานนท เรืองเรียนรัตนสูตรนี้แล้ว เทียวไปกับเจ้าลิจฉวีกุมารทั้งหลาย ทำพระปริตรในระหว่างกำแพง ๓ ชั้นในเมืองไวสาตี”

พระเถระเรียนรัตนสูตรที่พระศาสดาประทานแล้ว เอาบาตรสำเร็จด้วยศิลาของพระศาสดาตักน้ำ ยืนอยู่ที่ประตูพระนครแล้ว ระลึกถึงพระพุทธรูปของพระตถาคตเหล่านี้ทั้งหมด จำเดิมแต่ตั้งความเพียรไว้ว่า “พระบารมี ๓๐ ถ้วน คือบารมี ๑๐ อุปบารมี ๑๐ ปรมัตถบารมี ๑๐ มหาบริจาต ๕ จริยา ๓ คือ โลกัตถจริยา ๑ ญัตถจริยา ๑ พุทธัตถจริยา ๑ การก้าวลงสู่พระครรภ์ในภพที่สุด การประสูติ การเสด็จออกมหาภิเนษกรรมณ์

การทรงประพฤติกความเพียร การชำนะมาร การแทงตลอดพระสัพพัญญุตญาณเหนือบัลลังก์ไม้โพธิ์ การยังพระธรรมจักรให้เป็นไป และพระโลกุตระธรรม ๘ แล้วเข้าไปยังพระนครเทียวทำพระปริตรในระหว่างกำแพงทั้ง ๓ ตลอด ๓ ยามแห่งราตรี เมื่อคำสักล่าว “ขงฺกิลฺลิจิ” เป็นต้น อันพระเถระนั้นกล่าวแล้วเท่านั้น น้ำที่สาตขึ้นไปเบื้องบน ตกลงบนกระหม่อมของอมนุษย์ทั้งหลาย จำเดิมแต่การกล่าวคาถาว่า “ยานิธ ภูตานิ” เป็นต้น หยาดน้ำเป็นราวจะว่าเทริดเงินพุ่งขึ้นในอากาศแล้วตกลง ณ เบื้องบน

แห่งมนุษย์ทั้งหลายผู้ป่วย มนุษย์ทั้งหลายหายโรคในทันใดนั่นเอง แล้วลุกขึ้นแวดล้อมพระเถระ

ก็จำเดิมแต่บทว่า “ขงฺกิลฺลิจิ” เป็นต้น อันพระเถระกล่าวแล้ว อมนุษย์ทั้งหลายถูกเม็ล็ดน้ำกระทบแล้ว ๆ ยังไม่หนีไปก่อน พวกอมนุษย์ทั้งหลายที่อาศัยกองหยากเยื่อและประเทศแห่งฝาเรือนเป็นคั่น ซึ่งยังไม่หนีไปใน

กาลก่อนก็พากันหนีไปทางประตูทั้ง ๔ ประตู ประตูทั้งหลายไม่มีช่องว่างแล้ว อมนุษย์เหล่านั้นเมื่อไม่ได้โอกาส ก็ทำลายกำแพงหนีไป มหาชนประพรมท้องพระโรงในท่ามกลางพระนครด้วยของหอมทั้งปวง ผูกผ้าแพดานอัน วิจิตรด้วยดาวทองเป็นต้น ในเบื้องบน ตกแต่งพุทธอาสน์ นำเสด็จพระศาสดามาแล้ว

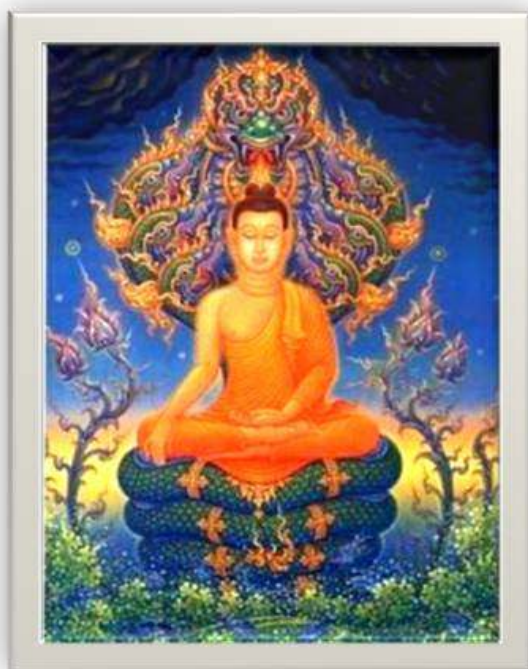
พระศาสดาประทับนั่งบนอาสนะอันตกแต่งแล้ว ทั้งภิกษุสงฆ์ ทั้งหมู่เจ้าลิจฉวีนั่งแวดล้อมพระศาสดา แล้ว แม้ท้าวสักกเทวราชอันหมู่เทวดาแวดล้อมแล้ว ได้ประทับยืนใน โอกาสสมควร ฝ่ายพระเถระเที่ยวไปสู่พระ นครทั้งสี่โดยลำดับแล้ว มากับมหาชนผู้หายโรค ถวายบังคมพระศาสดานั่งแล้ว พระศาสดาทรงตรวจดูบริษัท แล้ว ได้ทรงภยัตริตตสูตรนั้นนั่นเอง

ในกาลจบเทศนาการตรัสรู้ธรรมได้มีแก่สัตว์แปดหมื่นสี่พัน พระศาสดาทรงแสดงรัตนสูตรนั้นเหมือน กันตลอด ๗ วัน คือแม้ในวันรุ่งขึ้นก็ทรงแสดงอย่างนั้น ทรงทราบความที่ภัยทั้งปวงสงบแล้ว ตรัสเตือนหมู่เจ้า ลิจฉวี แล้วเสด็จออกจากเมืองไวสาตี เจ้าลิจฉวีทั้งหลายทรงทำสักการะทิวาคุณ นำเสด็จพระศาสดาไปสู่ฝั่งแม่น้ำ คงคาโดย ๗ วันอีก

พระยานาคทั้งหลายผู้เกิดในแม่น้ำคงคา คิดว่า “มนุษย์ทั้งหลายยอมทำสักการะแด่พระตถาคต เราทั้งหลายจะทำอะไรหนอ ?” พระยานาคเหล่านั้นนิรมิตเรือสำเร็จด้วยทองคำ เงิน และแก้วมณี จัดตั้งบัลลังก์สำเร็จ ด้วยทองคำ เงิน และแก้วมณี ทำน้ำให้คาบด้วยดอกปทุม ๕ สี แล้วทูลอ้อนวอนพระศาสดา เพื่อประโยชน์ เสด็จขึ้นเรือของตน ๆ ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระองค์ทรงทำการอนุเคราะห์แม่แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายเถิด” มนุษย์และนาคทั้งหลายยอมทำการบูชาพระตถาคต

เทวดาทั้งปวงตั้งต้นแต่เทวดาผู้สถิต ณ ภาคพื้น ตลอดถึงพรหมโลกชั้นนอกนิภูฏีคิดว่า “พวกเราจะทำอะไร หนอ?” แล้วทำสักการะบรรดามนุษย์และอมนุษย์ เหล่านั้น นาคทั้งหลายยกฉัตรซ้อน ๆ กันขึ้นประมาณ โยชน์หนึ่ง ฉัตรที่ซ้อน ๆ กัน อันมนุษย์และอมนุษย์ ทั้งหลาย คือนาคภายใต้ มนุษย์ที่พื้นดิน ภูมัญญูกเทวดาที่ ต้นไม้ กอไม้ และภูเขาเป็นต้น อากาศัญญูกเทวดาในกลาง หาว ต่างก็ยกขึ้นแล้ว ตั้งต้นแต่นาคภพ ตลอดถึงพรหม โลก โดยรอบจักรวาลด้วยประการฉะนี้

ในระหว่างฉัตรมีธงชัย ในระหว่างธงชัยมีธงแผ่น ผ้า ในระหว่าง ๆ แห่งธงเหล่านั้นได้มีเครื่องสักการะมี พวงดอกไม้ จูณเครื่องอบ และกระแจะเป็นต้น เทพบุตรทั้งหลายประดับประดาด้วยเครื่องอสังการทั้งปวงถือ เพศแห่งคนเล่นมหรสพ ป่าวร้องเที่ยวไปในอากาศ ได้ยินว่า สมาคม ๓ แห่งเท่านั้น คือ “สมาคมในเวลาแสดง ยมกปาฏิหาริย์ ๑ สมาคมในเวลาเสด็จลงจากเทวโลก ๑ สมาคมในเวลาลงสู่คงคานี้ ๑” ได้เป็นสมาคมใหญ่

ฝ่ายพระเจ้าพิมพิสารทรงตระเตรียมสักการะทิวคูน จากสักการะอันพวกเจ้าลิจฉวีทำ ได้ทรงยื่นแลดูการเสด็จมาของพระผู้มีพระภาคเจ้าอยู่ที่ฝั่งโน้น พระศาสดาทอดพระเนตรการบูชาใหญ่ของพระราชาทั้งหลายใน ๒ ฝั่งแห่งแม่น้ำคงคา และทรงทราบอรรถาธิบายของสัตว์ทั้งหลายมีนาคเป็นต้น แล้วทรงนิรมิตพระพุทธรูปนิรมิตพระองค์หนึ่ง ๆ มีภิกษุองค์ละ ๕๐๐ เป็นบริวารไว้ที่เรือลำหนึ่ง ๆ พระผู้มีพระภาคเจ้านั้นอันหมุ่นาคแวดล้อมแล้ว ได้ประทับนั่ง ณ ภายใต้แห่งเศวตฉัตรคันหนึ่ง ๆ และคันกัลปพฤกษ์และพวงระเบียบดอกไม้มิ ตรังนิรมิตพระพุทธรูปนิรมิตพระองค์หนึ่ง ๆ พร้อมทั้งบริวารในโอกาสแห่งหนึ่ง ๆ แม้ในเทวดาทั้งหลายมีเทวดาชั้นภุมมัญญกะเป็นต้น เมื่อห้องจักรวาลทั้งสิ้นเกิดเป็นประหนึ่งว่ามีมหรสพอันเดียวและมีการเล่นอันเดียว ด้วยประการฉะนี้แล้ว พระศาสดาเมื่อจะทรงทำการอนุเคราะห์แก่นาคทั้งหลาย ได้เสด็จขึ้นสู่เรือแก้วลำหนึ่ง แม้บรรดาภิกษุทั้งหลายรูปหนึ่ง ๆ ก็ขึ้นสู่เรือลำหนึ่ง ๆ เหมือนกัน

พระยานาคทั้งหลายนิมนต์ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธรูปเจ้าเป็นประมุข ให้เข้าไปสู่ นาคภพ ฝั่งธรรมกถาในสำนักของพระศาสดาตลอดคืนยังรุ่ง ในวันที่ ๒ อังคาสภิกษุสงฆ์มีพระพุทธรูปเจ้าเป็นประมุข ด้วยของควรเคี้ยวด้วยของควรบริโภคอันเป็นทิพย์ พระศาสดาทรงทำอนุโมทนาแล้วออกจากนาคภพ อันเทวดาในจักรวาลทั้งสิ้นบูชาอยู่ ทรงข้ามแม่น้ำคงคาด้วยเรือ ๕๐๐ ลำแล้ว

พระราชาทรงต้อนรับ อัญเชิญพระศาสดาให้เสด็จลงจากเรือ ทรงทำสักการะทิวคูน จากสักการะอันเจ้าลิจฉวีทั้งหลายทำในเวลาเสด็จมา นำพระศาสดามาสู่กรุงราชคฤห์โดย ๕ วัน โดยนัยก่อนนั้นแล จักพรรณาในรัตนะ จริงอยู่รัตนะนั้นแม้ได้ชื่อว่ารัตนะ คืออย่างไร คือจักรรัตนะและมณีรัตนะของพระเจ้าจักรพรรดิ เมื่อรัตนะได้บังเกิดขึ้นแล้ว มหาชนไม่ทำการบูชาในที่อื่น ใคร ๆ จะถือดอกไม้และของหอมเป็นต้น ไปยังยักขสถานและภูตสถานหาไม่ คนทุกคนจะทำความยำเกรงซึ่งจักรรัตนะและมณีรัตนะเท่านั้นปรารถนาพรรณนั้น ๆ ก็สิ่งที่เขาปรารถนาแล้วและปรารถนาแล้วบางอย่างย่อมสำเร็จได้ รัตนะเมื่อนั้นที่จะเสมอด้วยพุทธรัตนะย่อมไม่มี ถ้าหากว่าที่ชื่อว่ารัตนะ เพราะอรรถว่าบุคคลทำความยำเกรงแล้วไซ้ พระตถาคตแลก็จัดเป็นรัตนะ

จริงอยู่เมื่อพระตถาคตอุบัติขึ้นแล้ว เทวดาและมนุษย์ผู้มีศักดิ์ใหญ่เหล่าใดเหล่าหนึ่งมีอยู่ เทวดาและมนุษย์เหล่านั้นหาได้ทำความยำเกรงในที่อื่นไม่ ทั้งไม่ยอมบูชาสิ่งอื่นใด จริงอย่างนั้นท้าวสหัมบดีพรหมบูชาพระตถาคตด้วยพวงรัตนะเท่าภูเขาสิเนรุเทพเจ้าและมนุษย์เหล่าอื่นมีพระเจ้าพิมพิสาร พระเจ้าโกศล และอนาถบิณฑิกะเป็นต้น ก็บูชาพระตถาคตเจ้าตามกำลัง พระเจ้าอโศกมหาราชทรงสละพระราชทรัพย์ถึง ๕๖ โกฏิให้ทรงสร้างพระวิหาร ๘๔,๐๐๐ แห่งทั่วชมพูทวีป อุทิศซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าแม้ปรินิพพานแล้ว ก็จะป่วยกล่าวไปใยถึงชนเหล่าอื่นที่ทำความยำเกรง

อีกประการหนึ่ง การกระทำความยำเกรงและการเคารพ ย่อมเป็นไปเจาะจงต่อสถานที่ประสูติ สถานที่ตรัสรู้ สถานที่แสดงธรรมจักร และสถานที่ปรินิพพาน หรือปฏิมากรรมและเจดีย์สถานเป็นต้น ของพระกัสสป พุทธรูปเจ้า แม้ปรินิพพานแล้วเหมือนกับการทำการบูชาแสดงทำความเคารพเจาะจงต่อพระผู้มีพระภาคเจ้า ชื่อว่ารัตนะที่จะเสมอด้วยพระตถาคตจึงไม่มี แม้เพราะอรรถว่าอันบุคคลทำการบูชาอย่างนี้

อนึ่งรัตนะนั้นแม่ได้ชื่อว่ารัตนะ เพราะอรรถว่ามีค่ามากเหมือนกับผ้าซึ่งทำในแคว้นกาสิ ดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ผ้ากาสิกพัสตร์แม้จะเก่าแต่ก็ยังมียศด้วยสัมผัสนิมิตต์ด้วยมีค่ามากด้วย” ดังนี้ ผ้ากาสิกพัสตร์เมื่อนั้นที่จะเสมอด้วยพุทธรัตนนะไม่มี ก็ถ้าหากว่าผ้ากาสิกพัสตร์นั้นชื่อว่าเป็นรัตนะ เพราะอรรถว่ามีค่ามากไซ้ พระตถาคตเจ้าแลก็จัดเป็นรัตนะ

จริงอย่างนั้น พระตถาคตย่อมรับแม่ผ้าบังสุกุลของชนเหล่าใด ผ้าบังสุกุลนั้นของชนเหล่านั้นเป็นของมีผลมากมีอานิสงส์มาก เช่นเดียวกับผ้าของพระเจ้าอโศกมหาราช ผ้าของพระเจ้าอโศกมหาราชนี้ ก็พึงเป็นรัตนะได้ เพราะเป็นผ้าที่มีค่ามาก รัตนะที่จะเสมอด้วยพระตถาคตเจ้า เพราะอรรถว่ามีค่ามากอย่างนี้ย่อมไม่มี ก็ในเรื่องแห่งรัตนะนี้ พึงทราบถึงสุดตบที่ที่ยังความไม่มีโทษให้สำเร็จได้ เพราะกล่าวถึงความมีค่ามากอย่างนี้ พระตถาคตเจ้าย่อมทรงรับซึ่งจิ๋ว บิณฑบาต เสนาสนะและเภสัชขบบริขารของชนทั้งหลายเหล่าใดแล การที่พระตถาคตเจ้ารับจิ๋วเป็นต้นนั้น ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มากแก่ชนทั้งหลายเหล่านั้น เรากล่าวการรับนี้ว่ามีผลมากมีอานิสงส์มาก ก็เพราะตถาคตเป็นผู้มีค่ามาก ภิกษุทั้งหลาย เราเรียกบุคคลนี้ซึ่งมีอุปมาเช่นนั้น เหมือนกับผ้ากาสิกพัสตร์นั้นว่ามีค่ามากนะภิกษุทั้งหลาย ดังนี้

รัตนะ ๗ อย่าง

อีกอย่างหนึ่ง รัตนะแม่ได้ชื่อว่ารัตนะ เพราะอรรถว่าซึ่งได้ คืออย่างไร ? คือ จักรรัตนะที่บังเกิดขึ้นแก่พระเจ้าจักรพรรดิ ซึ่งมีคุณสำเร็จด้วยแก้วอินทนิล มีซึ่งกำหนึ่งพัน ซึ่งสำเร็จด้วยรัตนะ ๗ ประการ มีงสำเร็จด้วยแก้วประพาฬ มีที่ต่อสำเร็จด้วยทองสีแดง ซึ่งมีซึ่งกำเกลี้ยง ๆ อันหนึ่งวาง อยู่บนกำทุก ๆ สิบบ้างซึ่งเขาทำไว้เพื่อให้ต้องลมแล้วเปล่งเสียง มีเสียงประคูดนตรีประกอบด้วยองค์ ๕ ซึ่งบรรเลงได้ไพเราะ ฉะนั้น ณ ที่ข้างทั้งสองของคุณ มีหน้าสิงห์โตอยู่ ๒ หน้าซึ่งภายในมีรูปจรรุขของลือเกวียน ฉะนั้น บุคคลผู้ที่กระทำหรือให้กระทำจักรรัตนะนั้นไม่มีจักรรัตนะนั้นปรากฏขึ้นด้วยอุตุซึ่งมีกรรมเป็นปัจจัย

พระราชาทรงบำเพ็ญจักรวรรดิวัตร ๑๐ ประการอันใด ทรงสนานพระเสียรในวันเพ็ญ ๑๕ คำอันเป็นวันอุโบสถ ทรงรักษาอุโบสถเสด็จไปยังเบื้องบนปราสาทอันประเสริฐ ประทับนั่งระลึกลงถึงศีลทั้งหลายอยู่ ได้เห็นจักรรัตนะซึ่งตั้งขึ้นอยู่คูดุพระจันทร์เพ็ญและคูดุพระอาทิตย์ฉะนั้น ซึ่งบุคคลย่อมได้ยินเสียงตั้งแต่ ๑๒ โยชน์ มีวาระปรากฏตั้งแต่ ๓ โยชน์ ซึ่งมีมหาชนเกิดโกลาหลขึ้นอย่างยิ่งว่า เห็นจะมีพระจันทร์หรือพระอาทิตย์ขึ้นเป็นดวงที่สองดังนี้ปรากฏอยู่ ได้ลอยมาเบื้องบนพระนครปรากฏอยู่ในด้านทิศตะวันออก ของภายในราชบุรี ไม่สูงเกินไป ไม่ต่ำเกินไปลอยเด่นอยู่ประคูดุไม่ไหวติง ในที่อันสมควร เพื่อให้มหาชนบูชาด้วยของหอมและดอกไม้เป็นต้น

ข้างแก้ว (หัตถิรัตนะ) ซึ่งอุบัติติดตามพระเจ้าจักรพรรดิพระองค์นั้น เป็นข้างเผือกเท่าสีแดง เป็นสัตว์ที่แข็งแรง มีฤทธิ์ไปในอากาศได้ เกิดจากสกุลข้างอุโบสถหรือสกุลข้างฉัททันต์ ถ้าหากว่ามาจากสกุลข้างอุโบสถ ก็เป็นข้างที่เป็นหัวหน้าโกลงของข้าง ถ้าหากว่ามาจากสกุลฉัททันต์ ก็เป็นข้างตัวสุดท้อง มีการศึกษาอบรมมาดี ควรแก่การฝึก ข้างนั้นพาบริษัทไปสิ้น ๑๒ โยชน์ครอบงำทั่วชมพูทวีป แล้วกลับมาสู่ราชธานีของตน ในเวลาก่อนอาหารเข้านั้นเที่ยว

ม้าแก้ว (อัสสรัตนะ) ซึ่งเกิดติดตามพระราชาม้าแก้วนั้น ก็เป็นม้าสีขาว เท้าแดง ศีรษะดำ ขนเหมือนหญ้าปล้อง มาจากสกุลม้าวลาห คำที่เหลือในเรื่องม้าแก้วนี้ ก็เช่นเดียวกับเรื่องข้างแก้วนั่นเอง

แก้วมณี (มณีรัตนะ) เกิดติดตามพระราชาม้าแก้วนั้น แก้วมณีนั้นเป็นแก้วไพฑูรย์ สวยงามโชติช่วง ซึ่งได้เจียรไนไว้ดีทั้ง ๘ เหลี่ยม เช่นกับรูปคดมเกวียนมาจากภูเขาเวปุลละ แก้วมณีนั้นขึ้นสู่ยอดธงของพระราชาม้าแก้วแล้ว ย่อมส่องสว่างไปในที่มืด แม้ประกอบด้วยองค์ ๔ ได้ถึง ๑ โยชน์ ซึ่งพวกมนุษย์ทั้งหลายสำคัญว่าเป็นกลางวัน เพราะแสงสว่าง แล้วประกอบภารงานทั้งหลาย โดยที่สุดย่อมเห็นได้แม้มืดดำและมดแดง

นางแก้ว (อิตถิรัตนะ) เกิดติดตามพระเจ้าจักรพรรดิแก้วนั้น เป็นอัครมเหสีโดยปกติ หรือไม่ก็เสด็จมาจากอูตรกรูทวีป หรือไม่ก็มาจากสกุลมัททราช เว้นจากโทษ ๖ ประการมิสูงเกินไปเป็นต้น เปล่งปลั่งล่งผิวพรรณของมนุษย์ แต่ไม่ถึงผิวพรรณอันเป็นทิพย์ ซึ่งในเวลาพระราชาริเณนพระกายก็อ่อน ในเวลาพระราชาริเณนพระกายของนางแก้วก็เย็น มีสัมผัสนุ่มดุจปุยนุ่นที่เขาซีถึง ๗ ครั้ง มีกลิ่นจันทน์พุ่งออกจากพระกาย มีกลิ่นอุบลพุ่งออกจากพระโอษฐ์ ประกอบด้วยคุณเป็นอนเนกมีการเสด็จลุกขึ้นก่อนเป็นต้น

ขุนคลังแก้ว (คหปติรัตนะ) เกิดขึ้นติดตามพระเจ้าจักรพรรดิแก้วนั้น เป็นเศรษฐีที่ทำการงานตามปกติของพระราชาม้าแก้ว เพราะพอจักรรัตนะอุบัติขึ้นแล้ว ทิพยจักขุก็อุบัติขึ้น เพราะมีทิพยจักขุขึ้นแล้วก็เห็นขุมทรัพย์ทั้งที่มีเจ้าของบ้างไม่มีเจ้าของบ้างในที่ประมาณได้ ๑ โยชน์โดยรอบ ขุนคลังนั้นเข้าไปเฝ้าพระราชาม้าแก้วแล้วพิจารณาตัวว่า ข้าแต่สมมติเทพ ขอพระองค์จงมีความชวนชวายน้อย ข้าพระองค์จักทำกิจที่ควรทำด้วยทรัพย์เพื่อพระองค์

แม่ขุนพลแก้ว (ปริณายกรัตนะ) ก็เกิดติดตามพระเจ้าจักรพรรดิแก้วนั้น ซึ่งเป็นราชโอรสองค์ใหญ่ของพระราชาม้าแก้ว พอเมื่อจักรรัตนะอุบัติขึ้น ก็เป็นผู้ประกอบด้วยปัญญาและความเฉียบแหลมอย่างเหลือล้น ขุนพลแก้วนั้นกำหนดรู้จิตของบริษัทประมาณ ๑๒ โยชน์ ด้วยจิต (ของตน) ทั้งสามารถจะทำการข่มและการยกย่อง เขาเข้าไปเฝ้าพระราชาม้าแก้วแล้วทูลพิจารณาว่า ข้าแต่สมมติเทพ ขอพระองค์จงเป็นผู้ชวนชวายน้อย ข้าพระองค์จะปกครองราชสมบัติเพื่อพระองค์

ก็หรือว่ารัตนะเห็นปานนี้แม่อื่นใด ก็ชื่อว่ารัตนะ เหมือนกับพระอรรถกถาจารย์ว่าอันใคร ๆ ชั่งไม่ได้ ซึ่งมีค่าที่ใคร ๆ ไม่อาจที่จะชั่งดวงแล้วตีราคาว่ามีค่า ๑๐๐ หรือมีค่า ๑,๐๐๐ หรือมีค่า ๑ โกฎิ รัตนะอย่างหนึ่ง ในบรรดารัตนะเหล่านี้ที่จะเสมอด้วยพุทธรัตนะไม่มี

ก็ถ้าหากว่ารัตนะอื่นใดพึงเป็นรัตนะ เพราะอรรถว่าใคร ๆ ชั่งไม่ได้แล้วไซ้ พระตถาคตเจ้าแลก็จัดเป็นรัตนะ ด้วยว่าพระตถาคตเจ้า อันใคร ๆ ไม่อาจที่จะชั่งดวงโดยศีล หรือโดยสมาธิ หรือโดยคุณอย่างใดอย่างหนึ่ง

มีพระปัญญาคุณเป็นต้นได้ เมื่อจะกำหนดว่าพระตถาคตเจ้านี้มีคุณเท่านี้ บุคคลที่จะเสมอหรือที่จะเปรียบ เทียบได้กับพระตถาคตเจ้านี้ เพราะฉะนั้นรัตนะที่จะเสมอด้วยพระตถาคตเจ้าย่อมไม่มี แม้เพราะอรรถว่าอันใคร ๆ ชั่งไม่ได้ ดังพรรณนามาจะนี้

อีกอย่างหนึ่งแม้รัตนะใดชื่อว่าเป็นรัตนะ เพราะอรรถว่าอันบุคคลเห็นได้โดยยาก เหมือนอย่างพระเจ้าจักรพรรดิ และรัตนะของพระองค์มีจักรแก้วเป็นต้น ซึ่งปรากฏว่าเห็นได้ยาก รัตนะนั้นที่จะเสมอด้วยพุทธรัตนะ ย่อมไม่มี ก็ถ้าหากว่าที่ชื่อว่ารัตนะ เพราะอรรถว่าอันบุคคลเห็นได้โดยยากแล้วไซ้ พระตถาคตเจ้าแลก็จัดเป็น รัตนะ รัตนะของพระเจ้าจักรพรรดิเป็นต้น หรือว่ารัตนะอื่นใดเป็นอเนกซึ่งเกิดในกัปหนึ่ง ที่จะเสมอด้วยพุทธ รัตนะจะมีแต่ที่ไหน ก็เพราะเหตุที่ว่าในอสงไขยกับโลกว่างจากพระตถาคตเจ้า เพราะฉะนั้นพระตถาคตเจ้า เท่านั้น ชื่อว่าอันบุคคลเห็นได้โดยยาก เพราะทรงอุบัติขึ้นในบางครั้งบางคราวเท่านั้น

สมจริงดังคำที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ในสมัยปรินิพพานว่า คู่ก่อนอนันท์ เทวดาทั้งหลายพากันยก โทษว่า พวกเราพากันมาจากที่ไกลเพื่อจะได้เข้าเฝ้าพระตถาคตเจ้า เพราะว่าพระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธ เจ้าทั้งหลายทรงอุบัติขึ้นในโลกในกาลบางครั้งบางคราวเท่านั้น ก็ในวันนี้การปรินิพพานแห่งพระตถาคตเจ้าจัก มีในเวลาใกล้รุ่งแห่งราตรีก็ภิกษุผู้มีศักดิ์ใหญ่ยืนบังอยู่ข้างหน้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ก็พวกเราทั้งหลายไม่อาจจะ เห็นพระตถาคตในกาลภายหลัง (จากนี้)

พวกภิกษุชมพุทธานุภาพ

ในวันที่ ๒ พวกภิกษุกลับจากบิณฑบาตแล้ว ในเวลาเย็นนั่งประชุมกันในโรงธรรม สนทนากัน ว่า “น่าชม ! อานุภาพของพระพุทธรเจ้าทั้งหลาย น่า ประหลาดใจ! เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายพากัน เลื่อมใสในพระศาสดา พระราชาทั้งหลายทรงทำ พื้นที่ให้สม่าเสมอในหนทาง ๘ โยชน์ ทั้งฝั่งนี้ฝั่ง โนนแห่งแม่น้ำคงคา เกลี่ยทรายลง ลาดดอกไม่มีสี ต่าง ๆ โดยส่วนสูงประมาณเพียงเข่า ด้วยความ เลื่อมใสอันเป็นไปแล้วในพระพุทธรเจ้า น้ำในแม่น้ำ

คงคาก็ดาดายด้วยดอกปทุม ๕ สี ด้วยอานุภาพนาค เทวดาทั้งหลายก็ยกฉัตรซ้อน ๆ กันขึ้นตลอดถึงอกนิฏฐภพ ห้องจักรวาลทั้งสิ้นเกิดเป็นเพียงดังว่ามีเครื่องประดับเป็นอันเดียว และมีมหรสพเป็นอันเดียว”

พระศาสดาเสด็จมาแล้วตรัสถามว่า “ภิกษุทั้งหลายบัดนี้เธอทั้งหลายนั่งประชุมกันด้วยกถาอะไรหนอ ?” เมื่อภิกษุเหล่านั้น กราบทูลว่า “ด้วยกถาชื่อนี้”

จึงตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เครื่องบูชาและสักการะนี้ มิได้บังเกิดขึ้นแก่เราด้วยพุทธานุภาพ มิได้เกิดขึ้น

ด้วยอานุภาพนาคและเทวดาและพรหม แต่ว่าเกิดด้วยอานุภาพแห่งการบริจาคมีประมาณน้อยในอดีต”

อันภิกษุทั้งหลายทูลอ้อนวอนแล้ว ใครจะประกาศเนื้อความนั้น จึงทรงนำอดีตนิทานมาตรัสว่า :-

เรื่องสุติมมาทพ

ในอดีตกาล ในเมืองตักกสิลาได้มีพราหมณ์คนหนึ่งชื่อสังฆะ เขามีบุตร (คนหนึ่ง) เป็นมาณพชื่อสุติมะ มีอายุย่างเข้า ๑๖ ปี ในวันหนึ่งสุติมมาทพนั้นเข้าไปหาบิดาแล้วกล่าวว่า “พ่อ ผมปรารถนาจะเข้าไปสู่เมือง พาราณสีท่องมนต์” ลำดับนั้นบิดากล่าวกะเขาว่า “พ่อ ถ้ากระนั้นพราหมณ์ชื่อ โนนันเป็นสหายของพ่อ เจ้าจงไปสู่ สำนักของสหายนั้น แล้วเรียนเถิด” เขารับคำว่า “ดีละ” แล้วถึงเมืองพาราณสีโดยลำดับ เข้าไปหาพราหมณ์นั้น แล้วบอกความที่ตนอันบิดาส่งมาแล้ว

ลำดับนั้น พราหมณ์นั้นรับเขาไว้ ด้วยคิดว่า “บุตรสหายของเรา” แล้วเริ่มบอกมนต์กะเขา ผู้มีความกระ วณกระวายอันระงับแล้วโดยเป็นวันมงคล

สุติมมาทพนั้น เรียนเร็วด้วย เรียนได้มากด้วย ทรงจำมนต์ที่เรียนแล้วๆ ไม่ให้เสื่อมไป ราวกว่าน้ำมัน สีหะอันเขาเทไว้ในภาชนะทองคำ ต่อกาลไม่นานนัก ได้เรียนมนต์ทั้งหมดอันตนพึงเรียนจากปากของอาจารย์ ทำการสาธยายอยู่ ย่อมเห็นเบื้องต้นและท่ามกลางแห่งศิลปที่ตนเรียนแล้วเท่านั้นแต่ไม่เห็นที่สุด เขาเข้าไปหา อาจารย์แล้วกล่าวว่า “ผมย่อมเห็นเบื้องต้นและท่ามกลางแห่งศิลปนี้เท่านั้น ย่อมไม่เห็นที่สุด”

เมื่ออาจารย์กล่าวว่า “พ่อ แม่นักก็ไม่เห็น” จึงถามว่า “ข้าแต่อาจารย์ เมื่อเป็นเช่นนั้นใครจะรู้ที่สุด” เมื่อ อาจารย์กล่าวว่า “พ่อ ฤๅทั้งหลายเหล่านี้ย่อมอยู่ในป่าอิสิปตนะฤๅนี้เหล่านั้นพึงรู้ เจ้าเข้าไปสู่สำนักของท่านแล้ว จงถามเถิด” จึงเข้าไปหาพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายแล้ว ถามว่า “ได้ยินว่า ท่านทั้งหลายย่อมรู้ที่สุดหรือ ?”

ปัจเจก. เออ เราทั้งหลายย่อมรู้

สุติมะ. ถ้ากระนั้น ขอท่านทั้งหลาย จงบอกแก่ข้าพเจ้า

ปัจเจก. เราทั้งหลายย่อมไม่บอกแก่คนไม่ใช่บรรพชิต ถ้าท่านมีประสงค์ด้วยที่สุด จงบวชเถิด

สุติมมาทพนั้นรับว่า “ดีละ” แล้วบวชในสำนักพระปัจเจกพุทธะเหล่านั้น

ลำดับนั้น พระปัจเจกพุทธะเหล่านั้นกล่าวแก่ท่านว่า “เธอจงศึกษาข้อนี้ก่อน” แล้วบอกอภิสมาจาริกวัตร โดยนัยเป็นต้นว่า “ท่านพึงนั่งอย่างนี้ พึงห่มอย่างนี้”

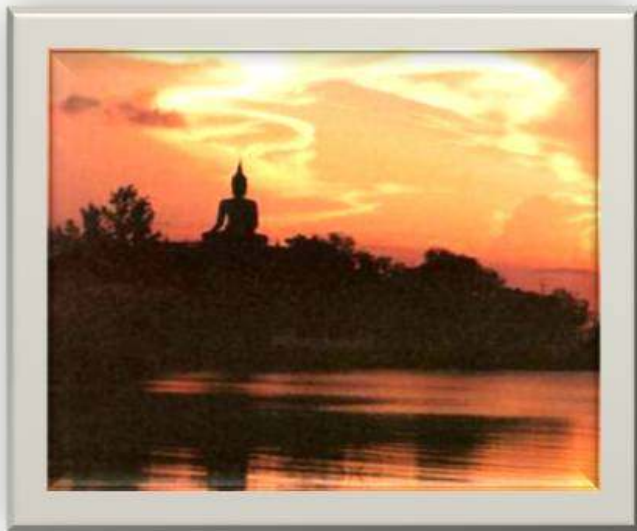
ท่านศึกษาอยู่ในอภิสมาจาริกวัตรนั้น เพราะความที่ตนมีอุปนิสัยสมบุรณ์ ต่อกาลไม่นานนักก็ตรัสรู้ ปัจเจกสัมโพธิ ปรากฏในเมืองพาราณสีทั้งสิ้น เป็นราวกว่าพระจันทร์เต็มดวงปรากฏอยู่ในท้องฟ้า ได้เป็นผู้ถึงความ เป็นผู้เลิศด้วยลาภและเลิศด้วยยศ ท่านได้ปรินิพพานต่อกาลไม่นานเลย เพราะความที่แห่งกรรมซึ่งอำนาจ ผลให้เป็นผู้มีอายุน้อยอันตนทำแล้ว

ลำดับนั้น พระปัจเจกพุทธะทั้งหลายและมหาชน (ช่วยกัน) ทำสรีริกกิจของท่านแล้ว ถือนาธาตุประดิษฐานพระสถูปไว้ใกล้ประตูพระนคร

ฝ่ายสังขพราหมณ์ คิดว่า “บุตรของเราไปนานแล้ว เราจักรู้ความเป็นไปของเขา” ประรณนาจะเห็นบุตรนั้น จึงออกจากเมืองตักกิสลาถึงเมืองพาราณสีโดยลำดับ เห็นหมุ่มมหาชนประชุมกันแล้ว คิดว่า “ในชนเหล่านี้ แม้คนหนึ่งจักรู้ความเป็นไปแห่งบุตรของเราเป็นแน่” จึงเข้าไปหาแล้ว ถามว่า “มาณพชื่อสุสิมะมาในที่นี้ ท่านทั้งหลายทราบข่าวคราวของเขาบ้างหรือหนอ ?”

มหาชนตอบว่า “เออ พราหมณ์ เราสุสิมะมานพนั้นสาธยายไตรเพทในสำนักของพราหมณ์ชื่อโน้น บวชแล้วทำให้แจ้งซึ่งปัจเจกโพธิปัญญา ปรินิพพานแล้ว นี้อัฐูปของท่านอันเราทั้งหลายให้ตั้งเฉพาะแล้ว”

สังขพราหมณ์นั้นประหารพื้นดินด้วยมือร้องไห้คร่ำครวญ แล้วไปยังลานพระเจดีย์ถอนหญ้าขึ้นแล้วเอาผ้าห่มนำทรายมาเกลี่ยลงที่ลานพระเจดีย์ ประพรมด้วยน้ำในลักจั่น ทำบูชาด้วยดอกไม้ป่า ยกธงแผ่นผ้าด้วยผ้าสาฎก ผูกฉัตรของตนในเบื้องบนแห่งพระสถูป แล้วก็หลีกไป

พระศาสดา ครั้นทรงนำอดีตนิทานนี้มาแล้ว ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ในกาลนั้นเราได้เป็นสังขพราหมณ์ เราได้ถอนหญ้าในลานพระเจดีย์ของพระปัจเจกพุทธะชื่อสุสิมะ ด้วยผลแห่งกรรมของเรานั้น ชนทั้งหลายจึงทำหนทาง ๘ โยชน์ ให้ปราศจากตอและหนามทำให้สะอาด มีพื้นสม่ำเสมอ เราได้เกลี่ยทรายลงในลานพระเจดีย์นั้น ด้วยผลแห่งกรรมของเรานั้น ชนทั้งหลายจึงเกลี่ยทรายลงในหนทาง ๘ โยชน์แล้ว เราทำการบูชาด้วยดอกไม้ป่าที่พระสถูป

นั้น ด้วยผลแห่งกรรมของเรานั้นชนทั้งหลายจึงโปรยดอกไม้สีต่าง ๆ ลงในหนทาง ๘ โยชน์ น้ำในคงคาในที่ประมาณโยชน์หนึ่งจึงดาบาศไปด้วยดอกปทุม ๕ สี เราได้ประพรมพื้นที่ในลานพระเจดีย์นั้นด้วยน้ำในลักจั่น ด้วยผลแห่งกรรมของเรานั้น ฝนโบกขรพรรษจึงตกลงในเมืองไวสาตี เราได้ยกธงแผ่นผ้าขึ้นและผูกฉัตรไว้บนพระเจดีย์นั้น ด้วยผลแห่งกรรมของเรานั้น ห้องจักรวาลทั้งสิ้นจึงเป็นราวกะวามีมหรสพเป็นอันเดียวกัน ด้วยธงชัย ธงแผ่นผ้า และฉัตรซ้อน ๆ กัน เป็นต้นตลอดถึงอกนิฏฐภาพ ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุดังนี้แล บูชาสักการะนั้นเกิดขึ้นแก่เราด้วยพุทธานุภาพก็หาไม่ เกิดขึ้นด้วยอาณู ภาพแห่งนาคเทวดาและพรหมก็หาไม่ แต่ว่าเกิดขึ้นด้วยอาณูภาพแห่งการบริจาคน้อย ในอดีตกาล” ดังนี้แล้ว ในกาลจบเทศนา ชนเป็นอันมากบรรลุนิยผลทั้งหลาย มีโศคาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล

ออกจากเมืองไวยาสิมีดพอดิในระหว่างทางที่จะไปปีตะนะมีอีกสถานที่หนึ่งให้แวะชม นั่นคือวาตุการาม แต่ในขณะนี้มืดแล้ว ปีนี้ก็เลยพาคณะแวะดูทั้ง ๆ ที่มีด ๆ ใช้ไฟฉาย ๆ ให้พอเห็นเท่านั้น ถนนที่วิ่งมาไม่มีไฟฟ้าเลย เรื่องไฟฟ้านี้ลืมนำไปถึงไปนิต แต่ละเมืองที่ผ่านมานั้นไฟจะดับไม่เหมือนกัน ที่พุททคยา พาราณสี สาวตถิเล่าไปแล้ว ที่ลุมพินี ซึ่งอยู่ในเขตประเทศเนปาล ทางรัฐบาลเนปาลมีนโยบายประหยัดไฟฟ้าโดยการสุมดับไฟเป็นช่วงเวลา ในเมืองกาฏมณฑลจะไม่มีการดับไฟเลย แต่เมื่อเริ่มออกไปนอกเมือง ก็จะมีการดับวันละ 2 ครั้ง ครั้งละ 2 ชั่วโมง โดยจะสุมดับกลางวัน และกลางคืนเปลี่ยนเวลาไปเรื่อย ๆ ส่วนที่ลุมพินีนั้นเป็นเขตชายแดนก็จะดับนานขึ้นอีกคือดับวันละ 2 ครั้งเหมือนกันแต่ครั้งละ 3 ชั่วโมง เปลี่ยนเวลาไปเรื่อย ๆ ถ้าดับช่วงหัวค่ำละก็เดือดร้อนกันมากหน่อย บางวันก็ไปดับเอาหลังเที่ยงคืนวันนั้นก็สบายหน่อย ส่วนที่กุสินาราระดับเป็นประจำในช่วงหลัง 4 ทุ่ม ไปจนถึง 6 โมงเช้า ที่วัดไทยกุสินาราระดับไฟตัวเอง ถ้ามีคณะทัวร์เข้าพักไม่มากก็จะดับไฟให้จนถึงเที่ยงคืน แต่ถ้ามีคณะทัวร์เข้าพักเต็มก็จะดับไฟให้ทั้งคืน ส่วนที่ไวยาสินี้ตั้งแต่เข้าไปพักจนถึงเดินทางต่อ ยังไม่เคยพบว่ามีไฟฟ้าใช้คือว่าดับเป็นส่วนมาก ที่วัดศรีลังกาเขาจะมีไฟสำรองซึ่งปล่อยมาจากแบตเตอรี่ที่ ให้ใช้ได้แค่เปิดไฟดวงเล็ก ๆ ห้องละ 1 ดวงเพื่อให้ความสว่างนิดหน่อยเท่านั้น เวลาเดินไปเข้าห้องน้ำจะไม่ได้ไปเตะเพื่อนที่นอนด้วย เพราะฉะนั้นตอนที่ผมแวะชมวาตุการาม ก็อย่าหวังว่าจะมีแสงสว่างจากที่ไหน แต่ผมเคยผ่านไปในช่วงกลางวัน จึงมีภาพให้ดู

วาตุการาม สถานที่เชื่อกันว่าเป็นที่ทำสังคายนาครั้งที่ ๒ เมื่อ พ.ศ. ๑๐๐ (ก่อน ค.ศ. ๔๔๓) โดยมีพระยสกากัณทกบุตรเป็นประธาน พระเรวัตตะเป็นผู้ถาม พระสัพพกามีเป็นผู้วิสัชนา พระเจ้ากาลาโสกราช เป็นผู้ถวายศาสนูปถัมภ์ ใช้ระยะเวลา ๘ เดือน มีพระอรหันต์ ๗๐๐ รูป ตามหลักฐานทางบาลีกถาวว่า เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว ๑๐๐ ปี ภิกษุชาววัชชีบางรูปบัญญัติหลัก ๑๐ ประการนอกพระวินัยขึ้น ซึ่งไม่ลงรอยกับพระปาฏิโมกข์ เพื่อกำจัดข้อที่มีไขพระวินัยออกไป พระเถระทั้งหลายจึงได้ประชุมกัน ทำสังคายนา เรียกว่าทุติยธรรมสังคีติที่วาตุการามเมืองไวยาสิ ในสมัยของพระเจ้ากาลาโสกราชครั้งนั้นได้พิจารณาข้อบัญญัติ ๑๐ ประการ และกำจัดออกไป หลักฐานทางลังกากล่าวว่า การลงมติในครั้งนั้นไม่เป็นเอกฉันท์ ภิกษุชาวเมืองไวยาสิ บางพวกที่ไม่ได้เข้าประชุมก็ไปจัดประชุมใหม่ เรียกว่ามหาสังฆิกะ หรือมหาสังคีติ ฝ่ายมหาสังฆิกะยังคงมีกำลังอยู่ในเมืองไวยาสิ และได้จัดส่งพระภิกษุในฝ่ายตนไปทางเหนือและใต้

สาระในการสังคายนาครั้งที่ ๒

การสังคายนาครั้งที่ ๒ สงฆ์จึงคัดเลือกภิกษุ ๔ รูป คือพระสัพพกามี พระสาพะ พระอุชชโสภิตะ และพระวาสภาคามีกะ เป็นภิกษุฝ่ายธรรมวาที และอีก ๔ รูป คือพระเรวตะ พระสัมภุตสาณวาสี พระยสกาถันทกบุตร และพระสุมน เป็นฝ่ายธรรมวาที แล้วพากันไปวาฬุการามเพื่อวินิจฉัยอธิกรณ์นั้น สมัยนั้นพระอชิตะมีพรรษา ๑๐ เป็นผู้แสดงปาฏิโมกข์ เมื่อวินิจฉัยเสร็จอธิกรณ์เป็นอันระงับ ภิกษุทั้งหลายได้ชำระมลทินแห่งพระศาสนาทั้งปวง จากนั้นพระเถระทั้งหลายได้ทำการสังคายนาพระธรรม และพระวินัยทั้งหมดด้วยอำนาจปิฎกนิทาย องค์ และธรรมชั้นซ้าอีก เช่นเดียวกับที่พระมหากัสสปะสังคายนาแล้วนั่นเอง การทำสังคายนาครั้งนี้กระทำในที่ประชุมสงฆ์ล้วนเป็นพระอรหันต์จีณาสพ ๗๐๐ รูป ใช้เวลา ๘ เดือน จึงแล้วเสร็จ

บริเวณวาฬุการามนี้ อยู่ระหว่างทางจากเมืองปัตนะและไวยาสิ สามารถมองเห็นเทวาลัยนี้จากถนนใหญ่ ซึ่งเป็นซอยเล็ก ๆ พอที่รถขนาดเล็กจะเข้าไปได้ จนถึงบริเวณสวนป่า ซึ่งโดยส่วนใหญ่เป็นไม้มะม่วงล้อมทิวสถานแห่งหนึ่งที่เหมือนกับเทวาลัยในชนบททั่วไป

หน้าเทวาลัยมีบ่อน้ำเก่า ๆ แห่งหนึ่ง ด้านในของเทวาลัยจะเห็นมีเทวรูป และพระพุทธรูปอยู่ด้วยกัน มีเครื่องบูชาตั้งไว้อยู่ พร้อมกับมีคนเฝ้าดูแลเทวาลัยอีกด้วย เราไปชมเพียงให้ระลึกว่า ณ สถานที่นี้เคยเป็นที่สำคัญในการประชุมสงฆ์ เพื่อการทำสังคายนาในครั้งที่ ๒ ณ ที่วาฬุการาม เมืองไวยาสินี้ เท่านั้น

ในรูปนี้เป็นเจดีย์เล็ก ๆ ซึ่งเป็นช่องอยู่ตรงกลางเทวาลัยนี้ กรุณาสังเกตภาพแรกจะเห็นช่องนี้ ชาวบ้านก็

คงจะนึกว่าเป็นศิวะลึงค์ เลยสามารถเห็นร่องรอยการบูชา อันนี้เป็นเรื่องปกติ มีอะไรเป็นแท่ง ๆ โผล่ขึ้นมาจากพื้นไม่ได้ พวกหมาเอาว่าเป็นศิวะลึงค์หมด คุณอุเมสแห่งนาลันทา ผู้ซึ่งพาผมไปในครั้งนั้น บอกว่าเป็นหลักฐานชิ้นเดียวที่บอกว่า ที่นี่เคยเป็นศาสนสถานของชาวพุทธมาก่อน และชาวบ้านก็คงจะเรียกที่นี่ว่าวาฬุการาม ชาวพุทธเราจึงมาพบ เพราะว่ามีชื่อเหมือนกับในพุทธประวัติ อันนี้ก็น่าจะคล้ายกับที่บุพพารามในเมืองสาวัตถี ซึ่งชาว

บ้านยังใช้ชื่อเก่าเรียกสถานที่นั้น ๆ มาจนถึงปัจจุบัน มองไปข้างหลังเทวาลัยเป็นป่า ผมก็เลยสันนิษฐานว่า ด้านหลังเทวาลัยนี้ คงจะเป็นวัดวาฬุการาม ซึ่งก็น่า จะมีพื้นที่กว้างพอสมควร ขุดลงไปตรงไหนก็น่าจะพบซากอิฐ แต่ทางรัฐบาลดูเหมือนจะไม่สนใจเพราะจุดนี้ ไม่ใช่จุดใหญ่ เป็นเพียงจุดที่แวะชมแล้วก็ผ่านไปเท่านั้น